

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET EKMEK

ÇANAKKALE
AĞUSTOS-2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının
Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

Mehmet EK MEN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Kaan DEMİR

Çanakkale
Ağustos-2019

Taahhütname

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” isimli araştırmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve değerlere aykırı düşecek bir yardım alınmadan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla taahhüt ederim.

26/08/2019

Mehmet EKMEN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi**Eğitim Bilimleri Enstitüsü****Onay**

Mehmet EK MEN tarafından hazırlanan çalışma, 26/08/2019 tarihinde yapılan tez savunması sonucunda başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10137339

	Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Prof. Dr.	Mehmet Kaan DEMİR	
Üye	Prof. Dr.	Çavuş ŞAHİN	
Üye	Doç. Dr.	Burcu SEZGİNSOY ŞEKER	

Tarih: .....

İmza: .....

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ve doğam ortamına, çevresine adaptasyonunu sağlayarak çocuğu bir üst öğrenime hazırlamak ilkokulun en önemli görevlerindedir. İlköğretimin bu hedefine ulaşabilmesinde en büyük katkıyı kuşkusuz Hayat Bilgisi dersi sağlamaktadır. Hayat Bilgisi dersi; çocuğu bireysel kimliğinin oluştuğu, yaşadığı dünyayı tanımasına katkı sağlayan, karşılaşılabileceği problemlere karşı çözüm üretebilmeyi öğrendiği, iyi bir yurttaş olabilmenin gerekliliklerini tanıdığı bir derstir. Hayat Bilgisi dersinin bu edinimleri sağlayabilmesi için hedefe ulaşılabilme adına içinde bulunduğu çağın ihtiyaçlarına göre öğretim programları düzenlenmeli, geliştirilmeli veya yenilenmelidir. Geliştirilen programlarda amaca ulaşılabilmesi için uzman kişiler tarafından analiz edilmelidir. Bu araştırmada da 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı öğretmen görüşlerine göre incelenmeye çalışmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacına, alt amaçlara, araştırmanın önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde literatüre detaylı olarak değinilmiş ve konu ile bağlantılı çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmada kullanılan yöntem, modele, araştırmanın çalışma grubuna, veri toplama aracına, verilerin toplanma sürecine ve veri analizine yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise analiz sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümünde ise elde edilen bulgulara göre varılan sonuçlar, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

Yüksek lisans eğitimime başlamama vesile olan Doç. Dr. İbrahim ÇOŞKUN hocama ve tez yazım aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli velim Dr. Öğr. Üyesi Tolga ENSARİ 'ye teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca maddi ve manevi her türlü desteği veren, umutsuzluğa kapıldığımda önümü açıp yolumu aydınlatan, bilgi birikimi

ve deneyimleriyle bana katkı sunan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet Kaan DEMİR' e çok teşekkür ederim.

Bugüne kadar eğitim öğretim hayatımda hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen babam Şinasi EKMEN' e, fedakâr annem Birgül EKMEN' e, akademik kariyerine özendiğim ve örnek aldığım abim İlker EKMEN' e, yardımlarıyla her zaman yanımda olan Burcu YILDIZ EKMEN' e şükranlarımı sunarım.

Berber çıktığımız bu yola omuz omuza vererek tüm engelleri birlikte aştığımız kıymetli eşim Merve SARAÇ EKMEN' e, evimizin minik üyesi biricik kızım Ebrar EKMEN' e hayatımda olduklarından dolayı minnettarım.

Çanakkale, 2019

Mehmet EKMEN

Özet

Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının

Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

Bu araştırmada Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi amacıyla veri toplamaya yönelik bir araştırmadır. Nitel araştırmanın kullanıldığı bu araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Esenyurt ve Beylikdüzü ilçelerinde görev yapan 54 sınıf öğretmeninden oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada bulgulara, içerik analizi yapılarak ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara bakıldığında temel yaşam becerilerinin kazandırılması, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma, kendini tanıma ve kişisel bakım, temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma gibi konularında hayat bilgisi dersinin ilkokul için gerekli olduğu görülmüştür. Kazanım sayılarının yeterli olduğu görülmüş fakat kazanımları günlük hayat ile ilişkilendirilmesinde problem yaşandığı ifade edilmiştir. Kazanımların daha işlevsel hale getirilmesi tavsiye edilmiştir. Fen ve sosyal konuların dengeli dağılmadığı saptanmış, Fen konularının yetersiz olduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Değerleri kazandırmada öğretmenlerin daha çok grupta öğretim teknikleri ve sınıf dışı öğretim teknikleri kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin programın daha işlevsel ve etkili hale getirebilmesi, uygulama sorunlarının azaltılabilmesi için hizmet içi eğitim almaya gönüllü oldukları saptanmıştır. Öğretim programları hazırlanırken programların asıl uygulayıcı olan öğretmenlerin ve eğitim öğretim ile ilgilenen tüm kurum ve kuruluşların görüş ve düşüncelerinin yeterince alınması eğitimin niteliğinin artırılması adına önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hayat bilgisi, öğretim programı, sınıf öğretmeni.

Abstract

An Investigation of the Objectives of Life Study Course Curriculum

Accordings to the Teacher's Opinions

This study comprises of the opinions of the teachers on Life Study Course Curriculum. In this qualitative research, a case study was implemented. The study group of this research consisted of 54 classroom teachers who are currently in charge of in Esenyurt and Beylikdüzü Schools in İstanbul. In this research, the semi-structured interview form was used as a data collection source which was formerly based on the ideas of the experts. In this current research, the findings were obtained through the content analysis.

Considering the obtained findings, it was seen that Life Study Course is necessary for gaining basic life abilities, competence on social and citizenship, saving the family and community basic values, self-knowledge, self-care, and basic level of scientific progress abilities. Though the objectives of the curriculum were seen adequate, it was noticed that the teachers have encountered the problems when they have associated the objectives with the daily life. It was advised to make the objectives more functional. According to the findings, Science and Social study subjects were not distributed in a balanced way and insufficient science topics were complained by the teachers. It was also detected that the teachers have used the group-works and out of classroom teaching techniques more. To make the curriculum more functional, it was determined that the teachers have been a volunteer to participate in in-service training. In this study, it has been suggested to taking into the consideration the ideas and opinions of the teachers who are the real implementers of the curriculums, and the institution and foundations which of them are concerning the education and training when the curriculums are designed.

Key words: Life Study, curriculum, classroom teacher.

İçindekiler

Onay	ii
Önsöz	iii
Özet	v
Abstract	vi
İçindekiler	vii
Tablolar Listesi	x
Grafikler ve Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar Listesi.....	xiii
Bölüm 1: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi	3
Varsayımlar.....	4
Sınırlılıklar.....	4
Tanımlar	5
Bölüm 2: Kuramsal Çerçeve	6
Öğretim Programı ve Program Geliştirme	6
Hayat Bilgisi Dersi	11
Hayat Bilgisi Dersinin Tarihi.....	12
Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersinin Gelişimi	14
1924 İlkokul programı	15
1926 İlkokul programı	15
1936 İlkokul programı.....	16
1948 İlkokul programı.....	17

<i>1968 İlkokul programı.....</i>	<i>18</i>
<i>1998 Hayat bilgisi programı.....</i>	<i>19</i>
<i>2005 Hayat bilgisi programı .....</i>	<i>20</i>
<i>2009 Hayat bilgisi programı .....</i>	<i>23</i>
<i>2015 Hayat bilgisi programı .....</i>	<i>26</i>
<i>2018 Hayat bilgisi programı .....</i>	<i>28</i>
<i>2018 Hayat bilgisi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar.....</i>	<i>30</i>
Hayat bilgisi öğretim programının yapısı.....	31
<i>1.sınıf kazanım ve açıklamaları .....</i>	<i>32</i>
<i>2. sınıf kazanım ve açıklamaları .....</i>	<i>33</i>
<i>3. sınıf kazanım ve açıklamaları .....</i>	<i>34</i>
Bölüm 3: Yöntem	38
Araştırmanın Modeli	38
Çalışma Grubu	38
Veri Toplama Araçları	44
Verilerin Toplanması.....	44
Verilerin Analizi	45
Bölüm 4: Bulgular ve Yorum	46
Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	46
Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	51
Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	55
Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	58
Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	62
Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	65
Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	69

Araştırmanın Sekizinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	73
Araştırmanın Dokuzuncu Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	78
Bölüm 5: Tartışma, Sonuç ve Öneriler	83
Tartışma ve Sonuç.....	83
Öneriler	90
Kaynakça	92
Ekler	99
Ek-1: Araştırma İzni.....	100
Ek- 2: Veri Toplama Araçları	102

Tablolar listesi

Tablo No	Başlık	Sayfa
1.	2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları	22
2.	2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları.....	25
3.	2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları.....	27
4.	2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sınıf Düzeylerine Göre Kazanım Sayıları.....	29
5.	2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı 1. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları.....	33
6.	2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı 2. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları.....	34
7.	2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı 3. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları.....	35
8.	2005, 2009, 2015, 2017, 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Kazanım Sayıları ve Ders Saatleri.....	36
9.	Öğretmenlerin Araştırmanın Birinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	46
10.	Öğretmenlerin Araştırmanın İkinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	51
11.	Öğretmenlerin Araştırmanın Üçüncü Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	55
12.	Öğretmenlerin Araştırmanın Dördüncü Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	59
13.	Öğretmenlerin Araştırmanın Beşinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	63

14. Öğretmenlerin Araştırmanın Altıncı Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	66
15. Öğretmenlerin Araştırmanın Yedinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	70
16. Öğretmenlerin Araştırmanın Sekizinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	74
17. Öğretmenlerin Araştırmanın Dokuzuncu Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği.....	79

Grafikler ve Şekil listesi

Grafik No	Başlık	Sayfa
1.	Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	39
2.	Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Tiplerine Göre Dağılımı.....	39
3.	Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Tiplerindeki Cinsiyet Dağılımı.....	40
4.	Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	41
5.	Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Cinsiyet Dağılımı.....	42
6.	Öğretmenlerin Hizmet Süresi Dağılımı.....	42
7.	Öğretmenlerin Çalışılan Okul Tipine Göre Hizmet Süreleri.....	43
Şekil 1.	Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Organizasyon Yapısı.....	32

Kısaltmalar Listesi

EARGED: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi

f: Frekans

HB: Hayat Bilgisi

HBÖP: Hayat Bilgisi Öğretim Programı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

%: Yüzde

Bölüm 1:Giriş

Araştırmanın bu kısmında problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve çalışma içerisinde kullanılan kavramların tanımlarından bahsedilmiştir.

Problem Durumu

Dünyada meydana gelen hızlı değişimler öğretim programlarının çağa ayak uydurabilmesi için değişmesini gerektirmektedir. Bundan dolayı programların hedef ve içerik yönünden eksiksiz bir şekilde yenilenmesi yapılmalıdır. Eğitim alanında kalitenin artırılması eğitim veren tüm kurumlarının en önemli sorunlarından birisidir.

İlköğretimin amacı, çocukları kendi hayatlarına ve üst kademe öğrenimlere hazırlamaya katkı sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesinde “Hayat Bilgisi” dersi çok büyük bir öneme sahiptir. Eğitimin en önemli amaçlarından biri; çocuğun içinde bulunduğu doğal ve toplumsal hayatına uyum sağlamasına katkıda bulunmaktır (Özdemir, 1998: 1).Öğrencilerin hem kendilerini hem de içinde buldukları dünyayı ve yaşadıkları toplumu keşfetmeleri ve anlamaları adına oluşturulan bu ders de farklı aralıklarla yeniden yapılandırılmıştır. Bu durumun sebebi ise bilginin oldukça kısa bir sürede yenileniyor olmasıdır. Hayat bilgisi dersinin de çağın gerektirdiği yeni bilgi ve becerileri öğrencilerin eğitim gereksinimini karşılayabilecek nitelikte kapsamaması gerekir.

Hayat bilgisi dersinin amacı, öğrencinin yaşam kalitesini artıracak temel yaşam becerilerini kazandırmaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde programın uygulayıcısı olan öğretmenlere çok büyük bir görev düşmektedir. Çünkü program öğretmen ya da konu merkezli değil öğrenci merkezlidir. Programda öğrencilere kazandırılmak istenen temel bilgi ve becerilere öğretmen hâkim olmalı ve rehberlik edebilecek donanıma sahip olmalıdır. Amaç öğrencilere bilgi yüklemek değil öğrencilerin yeteneklerini ve kişiliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar olmalıdır.

Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar; 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında Hayat Bilgisi öğretim programı hazırlanmıştır. Sık sık yapılan bu değişiklikler öğretim programlarında bir takım problemlerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu yüzden öğretim programlarının yeniden yapılandırılması alan araştırması yapılmadan gerçekleştirilemez. Geçmişten günümüze uygulanan her program gözden geçirilmeli, uygulamadan elde edilen verilerle geliştirilmekte olan programlar için çıkarımlarda bulunulmalıdır. Bu çerçevede 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile birlikte uygulanmaya başlanan *Hayat Bilgisi Öğretim Programının kazanımları hakkında öğretmen görüşleri nedir?* sorusu araştırmanın ana problemini temsil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın amacı, 2018 HBÖP'nı oluşturan ana öğelerden biri olan kazanımların öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir. Hayat bilgisi öğretim programının yeni uygulamaya konulmuş olması, sınıf öğretmenlerinin tüm kademelerde uygulamaya dönük tecrübelerinin oluşmamasından dolayı verimli bir değerlendirme yapılamayacağı açıktır. Bundan dolayı öğretmenlerin geçmiş tecrübelerine güvenilerek değerlendirme yapılmalıdır.

Eğitim programlarının kendi içlerinde belli bir sistematik yapıları vardır. Bu yapı çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Program öğeleri; kazanım, içerik, öğrenme- öğretim süreci, ölçme-değerlendirmeden oluşmaktadır. Eğitim programının hedef(kazanım, amaç) ögesinde, 'Bireyleri niçin eğitiyoruz?' sorusuna yanıt aramaktadır.

2018-2019 eğitim öğretimi bahar döneminde İstanbul ili Beylikdüzü, Esenyurt ilçelerinde sınıf öğretmeni olarak çalışan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları ile ilgili görüşlerini aşağıdaki alt amaçlar çerçevesinde incelemek hedeflenmiştir.

1. Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

2. Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?
3. Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?
4. Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?
5. Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkında görüşleriniz nelerdir?
6. Hayat Bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?
7. Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
8. Hayat Bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
9. Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?

Araştırmanın Önemi

21. yüzyılda her alanda olduğu gibi eğitim alanında da birçok yenilik meydana gelmiştir ve yenilikler olamaya da devam edecektir. Geleneksel öğretim yaklaşımları yerini modern öğretim yaklaşımlarına bırakmış bundan dolayı öğretim programları yenilikçi yaklaşımlara göre yeniden tasarlanmıştır. Hayat Bilgisi dersi programı da yeni yaklaşımlardan etkilenecek değişime uğramıştır. İlkokul birinci kademe, okul öncesi eğitimden sonra öğrencinin içinde bulunabileceği en büyük sosyal ortamdır. Öğrencilere okulda, okul çevresinde ve kendi kişisel yaşamında insanlara karşı davranışlarında olumlu tutum sergileyebilmesi, temel yaşam becerilerini geliştirebilmesi, günlük yaşama uyum sağlayabilmesi, en önemlisi iyi bir vatandaş olabilmesi için gerekli olan temel davranışların tamamının kazandırılması Hayat Bilgisi dersi ile sağlanabilmektedir. Bundan dolayı ilkokulda Hayat Bilgisi dersi ve bu dersin kazanımları çok büyük bir öneme sahiptir. Kazanımların

öğretmenler tarafından nasıl algılandığı, nasıl uygulandığı, uygulamada sorunların yaşanıp yaşanmaması programın işlevselliği açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amaçları arasında öğretmenlerin kazanımlar hakkındaki görüşleri programın eksiklerini belirlemede önemli bir geri bildirim ifade edecektir.

HBÖP hakkındaki öğretmen görüş ve düşüncelerini araştıran birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalar; 'Balıkesir, Şanlıurfa, Kayseri, Muğla, Uşak, Kars, Aydın, Erzurum, Eskişehir, Samsun, Sinop, Ordu' şehirlerinde oluşturulmuştur. Bu illerde çalışma yapan araştırmacılar çalışmalarını öğretim programının dört temel ilkesi üzerinden sürdürmüşlerdir. Bundan dolayı spesifik olarak HBÖP kazanımlarını öğretmen görüşlerine göre araştıran herhangi bir inceleme yoktur. Ayrıca bu çalışma Türkiye'nin en kalabalık şehir olan İstanbul da yapılıyor olması alan yazınına katkıda bulunması yönünden büyük bir önem arz etmektedir.

Varsayımlar

Çalışmanın yapılmasında şu varsayımlara dayanılmıştır;

- Sınıf öğretmenlerinin 2018Hayat Bilgisi Öğretim Programı hakkında bilgi ve deneyimlerinin olduğu varsayılmıştır.
- Sınıf öğretmenleri araştırmada kullanılan görüşme formundaki soruları samimi, içten ve objektif olarak yanıtlamışlardır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- 2018 HBÖP' nın kazanımlarıyla,
- İstanbul ili Esenyurt ile Beylikdüzü ilçelerinde görev yapmakta olan ve araştırmaya destek sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Hayat Bilgisi: Çocukların sosyal bilimler, doğa bilimleri, aile ile ilgili günlük olay ve durumları gözlemleyip, araştırmalarına katkı sağlayan ve bu ana konular hakkında bir takım bilgi ve becerileri kazandırmayı hedefleyen ilkokulda 1, 2, 3 sınıflarda okutulan bir derstir.

Kazanım: Öğrencilerin doğrudan gözlemlenebilen davranışlarının yanında, bilgi, beceri ve değerleri de kapsayan hedeflerdir (MEB, 2009).

Bölüm 2: Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak için bilgiler ve araştırma ile ilgili çalışmalar sunulmuştur.

Öğretim Programı ve Program Geliştirme

Geçmişten günümüze kadar yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek için sürekli mücadele eden insanlar, nüfuslarında artması ile hayat mücadelesini sürdürmek için milletler haline gelerek iş bölümü ve görev paylaşımı yapmayı denemişleridir. İş bölümü ve görev paylaşımının sürekliliği farklı yapıların oluşmasına sebep olmuştur. Sürekli değişen ve gelişen dünyada bireylerin kendilerini gerçekleştirmesi ve ülkesi için değerli nesiller yetiştirebilmesi için eğitime ihtiyaçları vardır. Buna bağlı olarak eğitim; bireyleri, kendi özelliklerine dikkat edilerek biçimlendirmeye çalışan, informal ya da formal öğretimlerin tamamıdır (Gülev, 2008; Yılmaz 2007).

Eğitim öğretim sürecindeki öğrencileri içinde buldukları toplumun ihtiyaçlarına göre yetiştirmek öğretim programlarının asıl amacıdır. Bu süreç içerisinde birey, toplum ve dünya standartlarında meydana gelen yenilikler ve değişimler geçmiş dönemlere göre daha hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Eğitim öğretim sürecinde yaşanan zamanın istek ve ihtiyaçları karşılanması gerektiği gibi geleceğin ihtiyaç ve istekleri de çok iyi belirlenmelidir. Bundan dolayı ihtiyaçları karşılayacak şekilde toplumda yaşanan değişimlere, çağında gerisinde kalmamak adına öğretim programları düzenlenip, geliştirilip, değiştirilmelidir (Yüksel, 2000).

Eğitim programlarının düzenlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucuyla elde edilen verilere bağlı olarak yeniden düzenlenmesi sürecine eğitimde program geliştirme denir. Program geliştirmede üç ana aşama ile oluşturulmaktadır. Bunlar planlama, uygulama ve değerlendirmedir.

- **Planlama:** Program geliştirmede planlama aşaması, çeşitli çalışma gruplarının oluşturulması, çalışma planının hazırlanması, gereksinim saptama araştırmasının yapılması ve program ögelerinin nasıl düzenleneceğine karar verilmesi işlemlerini kapsar(Demirel, 2006; Gürkan,2005).
- **Uygulama:** Bir nceki aşamada hazırlanan programın seçilen belirli okullarda uygulanıp denenmesi ve aksayan yönlerinin belirlenip giderilmesi çalışmaları program uygulamasının ilk aşamasını oluşturmaktadır. Genel olarak, bir eğitim programı denendikten sonra ülke genelinde uygulamaya konulur.
- **Değerlendirme:** Planlanan ve pilot okullarda uygulanan programın program değerlendirme modelleri çerçevesinde uygun araştırma yöntemleri ve teknikleri ile değerlendirilip, ortaya çıkan değerlendirme sonuçlarının programın geliştirilmesinde kullanılması aşamasıdır.

Toplumun beklentilerini karşılayan, yeniliklere ve değişime açık bireylerin yetiştirilmesini temel görev olarak benimseyen eğitim kurumlarının üstlendikleri işlevlerini gerçekleştirebilmeleri, ancak toplumun beklentilerine uyumlu, bireylerin gereksinimlerini karşılayan eğitim programlarını uygulamalarıyla olacaktır. Bu nedenle nitelikli bir bireyin yetişmesi de nitelikli bir programın hazırlanması ve uygulanmasını gerektirir(Yüksel ve Sağlam 2012).

Program geliştirme ve değerlendirmenin geçmişini incelendiğimizde, ğretim programlarının birden fazla parametreden farklı şekillerde ve süreçlerde etkilendiği gözlenilmektedir. rnek verecek olursak; dünya üzerinde meydana gelen ve bütün insanların etkilendiği olaylar, teknolojik yenilikler, savaşlar, dünya siyaseti ve siyasetçiler, ülke idare biçimi ve problemleri, finansal değerşenlerin program geliştirme ve değerlendirme çalışmalarını en çok etkileyen değerşenler olduğu söylenebilir.

Program geliştirme ve değerlendirmenin geçmişini incelediğimizde yapılan çalışmalarla program geliştirmenin uzmanlık gerektiren bir araştırma alanı olduğunu savunan Seguel, Caswell ve Kliebard' in bu alanda en önemli kişiler olduğu söylenilebilir (Bellack, 1969). Program geliştirmenin çalışma alanının genişlediği ve basılı yayınlarda yerini almaya başladığı yıl olarak 1920 ve sonrasında olduğu yapılan çalışmalara bakılarak ifade edilebilir. Basılı yayınlardan en tanınanı, aslında “*programın babası*” olarak da bilinen Bobbit'in “*Eğitim Programları*” isimli kitabı 1918 yılında yayımlanmıştır. Tyler'ın 1949 yılında yayımladığı “*Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri*” isimli eseri, program geliştirme ile ilgili araştırma yapanların kaynak olarak gösterdiği ve yararlandığı bir eserdir. Program geliştirme 1960 ve devamında yayımlanan kitaplar ve oluşturulan çalışmalarla, daha profesyonel bir araştırma bölümü olarak üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde de ders olarak gösterilmeye başlanmıştır (Hızlı Alkan, 2016).

Program geliştirme sürecinin literatürde birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Örnek verecek olursak; Demirel (2004) program geliştirmeyi, “öğretim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü” şeklinde tanımlamıştır. Program geliştirmeyi, programın temel ilkeleri ile tanımlayan Demirel, hedefi(amaç)öğrenciye kazandırılmak istenen davranışlar, içerik öğesini kazanımlarla(hedef) birbirini tamamlayan konuların tamamı; öğrenme-öğretme sürecini kazanımlara(hedef) ulaşmak adına kullanılacak olan öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerin seçileceği; ölçme-değerlendirme öğesini ise kazanımların bir birinden bağımsız olarak denenip hedeflenen davranışların ne seviyede kazandırılıp kazandırılmadığı olarak belirtmektedir. Program geliştirme bahsedilen unsurların tamamını birlikte veya ayrı ayrı etkilediğinden oldukça etkin bir süreçtir (Hızlı Alkan, 2016).

Türkiye’de program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları incelendiğinde ilk çalışmaların 1944 yılında ilköğretim programının değerlendirmesine yönelik olarak yapıldığı

görülmektedir. Ülkemizde program geliştirme çalışmaları, şehir merkezlerinde mahalli okullar ve il milli eğitim müdürlüklerinin destek ve organizasyonu ile başlatılmış, daha sonra MEB merkez teşkilatı ile devam ettirilmiştir. 1940' lı yıllarda program değerlendirme çalışmalarının amacı, o dönemde Türkiye'de beş yıllık şehir ilkokulu ve üç yıllık köy ilkokullarında uygulanan iki farklı eğitim programının uygulamadaki aksaklıklarını ve problemleri tespit etmek, yeni ve kapsayıcı bir program geliştirmek olmuştur (Arslan, 2000).

Ülkemizde program geliştirme ve değerlendirme çalışmalarının ilk kez düzenli bir şekilde getirilmesi 1952 yılında ülkemizi ziyaret ederek köy mekteplerinde gözlem ve incelemelerde bulunan K. V. Wofford'un sunduğu raporla gerçekleşmiştir. Bu raporla ilgili olarak 1952 yılında 25 öğretmen, uygulamalar hakkında gözlem yapıp bilgi toplamak için Amerika'ya gönderilmiştir. 1953 yılında V. Milli Eğitim Şurası'nda, uygulanmakta olan 1948 programının, zamanın değişen gereksinimlerini karşılayabilecek şekilde gözden geçirilmesi üzerinde durulmuştur. Milli Eğitim Şurasında belirtilen görüşler doğrultusunda Türkiye için bir çerçeve programın hazırlanması ve bu programın uygulanmadan önce deneme okullarında pilot uygulamasının yapılmasına karar verilmiştir. 1948 programı temel alınarak hazırlanan yeni taslak program 1953-1954 öğretim yılında deneme okullarında uygulamaya başlanmıştır. Yapılmaya çalışılan bu uygulama, program geliştirme ve değerlendirme açısından o yıllarda çok büyük bir öneme sahiptir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

Deneme okulları programına 1961-1962 öğretim yılına kadar arada değişiklikler yapılarak devam edilmiş bir yandan da deneme çalışmaları değerlendirilmiştir. Talim Terbiye Dairesi, İlköğretim Genel Müdürlüğü ile işbirliği yaparak, ilkokul, ortaokul, öğretmen okulu öğretmenleri ile uzmanlardan 16 kişilik bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyon programda yapılacak değişikliklere ilgili rapor hazırlayarak Bakanlığa sunmuş ve Bakanlık raporu, tüm illere, ilçelere, öğretmen derneklerine, basına, ilgili resmi ve özel kurumlara göndererek değerlendirmelerini istemiştir. Böylelikle program paydaşlarının tümünün katılımıyla

gerçekleşen bu program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları sonucu 1962 yılında '1962 İlkokul Program Taslağı' geliştirilmiş ve 6 yıl süre ile deneme okullarında uygulanmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1970'li yıllara gelindiğinde 1973'te oluşturulan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile birlikte ilköğretim, beş yıllık ilkokul ve üç yıllık ortaokullar birleştirilerek '8 yıllık Temel Eğitim' adı verilmiştir. Bundan dolayı bu yeni kurumlar için program geliştirme çalışmaları gündeme gelmiş ve yeni program için çalışmalara başlatılmıştır (Demirel, 1992).

1980'li yıllara gelindiğinde program geliştirme araştırmalarında yeni bir arayış, farklı bir yöntem bulunmaya çalışılmıştır. Bu arayış daha çok program geliştirmede bizim eğitim sistemimize uygun model bulmaya yönelik olmuştur. Bu amaçla MEB üniversitelerdeki akademisyenlerle koordineli bir şekilde yeni bir program modeli ortaya çıkarılmıştır. Böylelikle programların hazırlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konusunda sistematik ve çağın ihtiyaçlarını karşılayacak adımlar atılmıştır (Gözütok, 2003).

Ülkemizde 1990'da Dünya Bankası yardımları ile oluşturulan Milli Eğitimi Geliştirme Projesi desteğiyle program geliştirme çalışmalarında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu sayede Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından 1993 yılında yeni bir program geliştirme modeli ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmalarla birlikte program geliştirme süreci daha ayrıntılı ele alınmış hatta 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı bu çalışmalarla hazırlanmıştır. Bundan sonra yapılan eğitim programlarında daha sistemli çalışmalar yapılmış hatta en güzel örnek olarak 2004-2005 yılında taslak olarak geliştirilip bir yıl boyunca dokuz ilde pilot olarak kullanılan öğretim programı verilebilir (Yüksel ve Sağlam, 2012).

Program geliştirme modelleri, program geliştirme sürecinin daha başarılı daha sistemli olmasını sağlamak adına oluşturulmuştur. Oluşturulan bu modellerin bir kısmının giriş kısmı analiz edildiğinde programın en önemli ögesi olan kazanımlar(hedef) oluşturulmadan önce

gereksinim analizi olduğu tespit edilmiştir (Bulut, 2006; Taba, 1962). Gereksinimler görmezden gelindiğinde ya da gerçekçi bir şekilde oluşturulmadığında oluşturulan programlar millete fayda sağlamamaktadır (Bulut, 2006: 13). Program geliştirme çalışmaları toplum koşulların, toplumun ana gereksinimlerini ve demokratik ülkelerini karşılayabilmeli ve kendi içerisinde uyumlu olmalıdır (Varış, 1996). Varış (1996) ve Bulut'un (2006) ortak olarak bahsettikleri gereksinim analizi ve gereksinim analizinin program geliştirmedeki önemi, eğitim kurumlarının bağılı bulunduğu ana yapıdan oluşturulan programların etki alanını daraltmaktadır. Bunun nedeni, ülkemiz gibi birbirinden farklı özellikleri olan coğrafi bölgelerin ihtiyaçlarının birbirleriyle aynı olmayıp farklı türde olmasından kaynaklanmaktadır.

Hayat Bilgisi Dersi

İlköğretimin amaçlarının gerçekleşmesinde önemli bir yeri olan Hayat Bilgisi dersi, ilkokulun ilk üç sınıfında okutulmaktadır. Bu ders de öğrencinin toplumsallaşmasını, yaşama ve üst öğretime hazırlanmasını sağlayacak davranışların temeli atılır.

Hayat Bilgisi dersi farklı eğitimciler tarafından yapılan farklı tanımlamalarda bu dersin, ilköğretimin ilk yıllarında pek çok davranışın gelişiminde temel oluşturduğu vurgulanmıştır. Sönmez (1990:10) doğal ve toplumsal gerçekle ispatlamaya yönelik bir bağ oluşturma süreci ve bunun sonucunda elde edilen diri bilgiler; Özdemir (1998:1) öğrencinin okula başladığı ilk dönemde onun her yönü ile gelişimine katkı sağlayacak olan ilk ders olarak hayat bilgisini ifade etmektedir.

Hayat bilgisi dersi ile öğrencilerde; öz benliğini ve yaşadığı ortamı tanıma, kendini gerçekleştirerek yaşadığı ortama uyum gösterme, üretici ve yaratıcı düşünme, sorun çözme gibi becerilere ilk adımların atıldığı söylenebilir. Böylelikle insanın içinde bulunduğu yaşamı

ve ortamı ile ilgili ilk izlenimleri, duyguları ve hareketleri biçimlendirilmiş olur. (Kısakürek ve Paykoç 1987; Erkan 1996:19).

Hayat bilgisi dersinin tarihi. Hayat Bilgisi Dersinin geçmişi ile ilgili alan taraması yapıldığında nerede ortaya çıktığına dair kesin olarak belli olan bilgi yoktur. Yine de insanoğlunun yaratılış anından başlayacak olursak hem sosyal bilim hem de fen bilimleri alanında eğitim çalışmalarının başladığını söylemek yanlış olmaz(Sönmez, 1999).

Hayat Bilgisi dersinin ana hatlarının, yaşadığı dönemde bilme öncülük eden Platon'a kadar gittiği söylenebilir. Aristo, öğretimde gözlem becerisinin geliştirilmesine ve deneyerek öğrenmeye dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiş; Comenius, öğretimde adım adım ilerlenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Hayat Bilgisi Dersinin ilk temsilcisi olarak kabul görülen Comenius; küçük yaş grubu öğrencilerin de yetişkin birer birey olarak görülmesi gerekliliğini, bu yaş grubunun akademik ve zihinsel gelişimine katkı sağlamayan konuların baskı yaparak aktarılamayacağını belirtmiştir. John Locke, doğacı eğitimi savunmuştur. Pastalozzi, Hayat Bilgisi Dersi'nin oluşturulmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bireyin eğitiminde yakın çevresinden başlamanın gerekliliğinden ve yakın çevresine bağlı bir bütün halinde Hayat Bilgisi dersinden bahsetmiştir. Herbart, eğitimin amaçlarının birinin, kişilik gelişimi olduğundan bahsetmiş, irade eğitimine dikkat çekmiş, eğitim-öğretimin öğrencinin seviyesine göre uygulamalarına önem verilecek şekilde oluşturulması gerekliliğini savunmuştur(Karagülle, 2003).

Ludwig Vives ve Fransız Michael de Montaigne hiçbir etkinlik, uygulama yapmadan yetişkinlere eğitim veriyor gibi kitaplara bağlı kalmak yerine öğreneni aktif bir şekilde rol aldığı öğrenme ortamının oluşturulmasını istemiştir. İngiliz Bjcon von Verilam da keşfetmenin, araştırmanın gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bireysel olarak denemeyi ve deneyim edinmeyi vurgulamıştır. Wolfgang Ratichius'da da buna aynı fikirlere denk gelinebilir. O, Bacon' un ilmi ilkelerini ilk oluşturulacak okullara aktarmaya çalışmıştır.

Öğrenenler ona göre de ezberleyerek değil aksine yaparak yaşayarak öğrenmeli görüşünü savunmuştur. Hayat Bilgisi dersini ilköğretim kademesinde zorunlu olduğunu düşünenlerden biri de François Rabelais'tür. Öğrencisi için meydana getirdiği eşya konuları ile “Rabelais in Gargantua” isimli ilgili terbiye planıyla Avrupa da ilk kez sistemli bir şekilde eşya konularını ders konusu halinde düzenlemiştir. 17.yüzyılla birlikte din adamlarının eğitim alanındaki otoriteleri azalmıştır. Almanya'da 1656 yılında yayınlanan Andreas Reyber'in kıraat kitabında, ilahi konuların yanı sıra Hayat Bilgisi dersi konularına da yer verilmiştir. Tarihler 18. yüzyılı gösterdiğinde eğitimin amacının, bireyi ölüm sonrasına hazırlamak yerine kendi yaşantısına hazırlanmasına katkı sağlamak olarak değiştiğine rastlayabiliriz. J. J. Rousseau' nun bu dönemde kaleme aldığı “Emile” isimli kitabı, vatan ve eşya bilgisi açısından çok değerli fikirleri barındırmaktadır (Bektaş, 2001: 12).

Almanya' da yirminci yüz yılın başlarında “yurt bilgisi (heimatkunde)” adıyla öğretim programı oluşturulmuştur. Oluşturulan yeni programda; uygulanan teknikler ve ders içeriği, aktüel konularla ilişkili çalışmalar bütün derslerin içeriğinde bu dersin yeri ve öneminden bahsedilmiştir. 1966 yılında Almaya' da Hayat Bilgisi dersine benzer bir dersin (sachunterricht) içeriği, olumlu ve olumsuz yönleri ele alınmıştır. Yeni gelişmeleri de dikkate alarak yenilikler yapılmıştır. Örnek verecek olursak: elektrik-elektronik ve manyetik alanı konuları teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte ön plana çıkarılmıştır. Derse ABD'deki 1968 yılı uygulamalarına uygun düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. 1968–1972 yıllarında eyaletlerin tamamında ortak program oluşturularak uygulanmıştır (Katzenberger, 1973). 1972–1977 yıllarında dersin içeriği sorgulanmaya başlanmış ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Tartışma sürecinde; dersin anlaşılabilir olması için kullanılabilir yöntem ve stratejiler, ders araç gereçleri, günlük hayata yakınlığı incelenmiştir. 1977–1980 yılları arasında da ikinci kapsayıcı program oluşturulmuştur (Beck, 1984).

Türkiye’de hayat bilgisi dersinin gelişimi. İslamiyet yayılmadan evvel doğal yaşamla alakalı inanışlar, gelenek ve görenekler, inanılan inanç sistemi ile açıklanmaya çalışılmıştır. İslam dini ile birlikte İslam dininin gerektirdiklerine göre eğitim çalışmaları yapılmış, bununla birlikte gelenek ve göreneğin de ihtiyaçları öğrenene kazandırılmaya çalışılmıştır(Sönmez, 1999: 17). İlkokulun ilk üç sınıfında gösterilen Hayat Bilgisi Dersi öğrencilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri, içerisinde buldukları dünyayı tanımaları ve toplumu anlamaları adına düzenlenmiş ve 1924, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2018 yılı programlarında aynı isimle belirtilmiştir.

Türkiye’de, Hayat Bilgisi dersi batı ile karşılaştırıldığında programlardaki yeri batıya göre çok eskilere dayanmamaktadır. Saffet Paşa’nın çalışmalarıyla oluşturulan 1869 yılındaki "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ ne kadar, o dönemin okulları olan Sübyan Mektebi ve Rüştiyelerde var olan dersler içerisinde Hayat Bilgisi veya Hayat Bilgisi dersi karşılığı olan ders yoktur. Oluşturulan nizamname ile birlikte mekteplere "Malumat-ı Nafia" adıyla ders koyulmuştur. Günümüzdeki Hayat Bilgisi dersi karşılığı olarak sayılabilir. 1909 yılında Kız Rüştiyesinde doğa ve canlıların, insan anatomisinin, eşya isimlerinin, mevsimlerin, tarih ve zaman kavramı gibi temel bilgilerin öğretilmeye çalışıldığı "Sifah-i Malumat", "Durus-ü Eşya ve Malumat-ı Nafia" adlı dersler günümüz Hayat Bilgisi dersi ile benzerlik göstermektedir. 1913 yılında oluşturulan ‘Mekatib-i İptidaiye’ dersinin müfredatında Hayat Bilgisi dersine daha yaygın bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda "Müşahabat-ı Ahlakiye", 4. sınıf ile birlikte okutulan "Malumat-ı Medeniye ve Vataniye" adlı derslerin de içeriklerine bakıldığında günümüz Hayat Bilgisi dersinin karşılığı olarak görülebilir (Küçüktepe, 1998: 37’den aktaran Uğur, 2006: 9.)

1924 İlkokul programı. 1924 yılında oluşturulan ilkokul öğretim programları, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim felsefesi, ülkenin gereksinimi ile koşulları göz önüne alınarak düzenlenmiştir. Oluşturulan öğretim programında eski programlarla karşılaştırıldığında ders adlarından çok ders içeriklerinde değişikliğe gidildiği görülmüştür. Oluşturulan program proje niteliğinde 2 yıl süre ile uygulanmıştır. 1924 programında doğal olayların gözlemlenmesi, tarım, sağlık bilgisi, ahlaki gelişim ve vatandaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya gibi derslerin içerikleri genel olarak hayat bilgisi dersi içeriği ile benzerlik göstermektedir. Özellikle ahlaki gelişim, vatandaşlık bilgisi dersiyle tarih dersi içerikleri karşılaştırılarak ayrıştırmalar yapılmış cumhuriyetin anlamına, bütünlüğüne ve yakın geçmişte yaşananlara daha çok önem verilmiştir. Ayrıca program içerisinde bulunan okuma metinlerinin ahlaki ve edebi niteliğinin olmasıyla birlikte, milli tarih ve bilhassa milli mücadelede Cumhuriyet getirileriyle alakalı olabilmesi için çaba gösterilmiştir (Şahin, 2009).

Öğretim programındaki "Musahabat", "Tabiat Tetkiki", "Tarih", "Coğrafya" adlı derslerde Hayat Bilgisi dersi içeriği işlenmeye çalışılmıştır (Küçüktepe, 1998).

1926' ya gelindiğinde ilkokul kademelerinde Tabiat Tetkiki, Ziraat ve Hıfzıssıhha, Coğrafya ve Tarih Mebadisi, Musabahat-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniye adlı dersler hep var olmuştur. İsmi geçen bu dersler 1926 yılına gelene kadar ilkokulda farklı farklı dersler olarak aktarılmıştır.

1926 İlkokul programı. 1924 yılında, Mustafa Kemal Atatürk' ün davetiyle Türk eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla ülkeye gelen John Dewey, çoklu öğretim, uygulama okulu ve Hayat Bilgisi gibi üç temel kavram üzerinde durmuş, eğitim müfredatlarının bireylerin yaşadığı coğrafik bölgeye göre oluşturulması ve uygulanacak olan eğitim-öğretim programları ile bireylerin gündelik yaşamları arasında bir bağ kurulması gerektiğini belirtmiştir. Hazırlanan öğretim programlarında bu görüşler önemli bir yer edinmiş ve Hayat Bilgisi dersinin mihver ders olarak öğretilmesi kabul edilmiştir (Bektaş, 2009;

Gözütok, 2003). 1926 yılına kadar kullanılan müfredat programında ayrı ayrı olarak okutulan; Tabiat Tetkiki, Coğrafya ve Tarih Mebadisi, Zıraat ve Hıfzıssıhha, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye adlı derslerden bahsedilmişti fakat bahsedilen dersler 1926 yılı itibariye Hayat Bilgi dersi çatısı altında birleştirilerek ilkokulun ilk üç sınıfında öğretilmeye çalışılmıştır(Karaca, 2008).

1926 Programının önsözünde ilkokulun hedefi; "gençliği yaşadığı yere aktif bir şekilde uyum sağlamak amacıyla iyi yurttaşlar yetiştirmektir" biçiminde tanımlamıştır (MEB, 1926). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları olması nedeniyle yurttaşlara Cumhuriyetin ne demek olduğunu öğretmek programın içeriğini oluşturmada çok belirleyici olmuştur. Hayat Bilgisi Dersi konuları da hazırlanırken buna çok dikkat edilmiştir.

Hayat Bilgisi dersi 1926 yılında ilk olarak oluşturduktan İlk Mektepler Müfredat Programı içerisinde yer almaktadır. Oluşturulan bu programı geçmişteki diğer programlardan ayıran en önemli farkı programda mihver ders olarak belirtilen Hayat Bilgisi dersinin, programda belirtilen derslerle oluşturulan disiplinler arası bağlantısını gösterir cetvellerin yer almış olması olduğu söylenebilir. 1926 Programı, birden fazla yeni modern eğitsel kavramı, Türk eğitim müfredatına ilave etmiş ve bu anlamda uygulamada aktif rol alan öğretmenlere bu sayede uygulamada bulunabilmeleri adına geniş bir alan yarattığı görülmüştür (Bıkmaz, 2013; Gözütok ve diğerleri, 2015).

1936 İlkokul programı. 1936 İlkokul Müfredatına göre yeni müfredatı öğrencileri ezberci eğitimden uzaklaştırmayı hedeflemiş, canlı olaylar çevresinde çocukların gözlem ve incelemelerde bulunarak milli problemlerle ilgilenmelerini sağlamayı hedeflemiştir. Toplu öğretim, ilkokulun yöntemi olarak belirlenmiş ancak üçüncü sınıfın sonuna doğru, öğrencilerin olayları ve cisimleri bilimsel kurallara göre inceleme yeteneklerinin artırılması amacıyla Hayat Bilgisi dersinin ayrı ayrı gruplara ve dallara ayrılması talep edilmiştir (Şahin,2009).

1930, 1932 ve 1936 yılları itibari ile tasarlanan öğretim programlarında 1926 programındaki amaçlardan ayrı olarak “kişileri, ruhça ve bedence iyi davranışlara sahip, millî, medenî ve insanî fikir ve hislere sahip bir hale getirmek” gibi unsurlar ilave edilmiştir (Sönmez, 1998). 1926 Programı ise öğrenciyi ve bireyin çevresini etkin kılacak şekilde merkeze alan düşünceyle düzenlenmiştir. 1936 programı oluşturulurken milli ve evrensel alanında hâkim kişilerin değerlendirme ve tavsiyeleri öncülüğünde modern bir şekilde hazırlandığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin millileşme arzusunun adımlarının atıldığı belirtilebilir (Türe, 2013).

İlkokulun ilk defa eğitim-öğretim unsurları oluşturulmuştur. İki dönemli sistem devam ettirilmiş, ancak ilk iki yıl birinci devre, son üç yıl ikinci devre olarak oluşturulmuştur. Derslerin amaçlarına yer verilmiş ve her dersin amaçları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaçları ile bağ kurulmaya çalışılmıştır. 12.11.1937 de yayınlanan genelge ile “birleştirilmiş ve birleştirilmemiş sınıflarda öğretim biçimleri uygulamalar, öğrencilerin etkinlikleri” çatısı altında ek bir program tasarlanmıştır (Gelişli, 2005).

1948 İlkokul programı. Ülkemizi kapsayıcı uygulama alanı olarak amaçlaması, çevresel etmenleri önemseyerek oluşturulmuş olması 1948 yılı İlkokul programının en temel özelliğidir. Bu sayede 1948'de yapılan ilkokul müfredatı 20 yıl uygulanarak şimdiye kadar yapılan programlar içerisinde en uzun sürede kullanılan program olmuştur. 1948 müfredatı, bilgi aktarımını temel olarak almıştır. 1948 programında, millî eğitimin amaçları; insan ilişkileri açısından, toplumsal bakımından, bireysel bakımdan ve ekonomik hayat açısından olmak üzere 4 ana bölümden oluşmuştur. Bu durumda ders içinde işlenmesi düşünülen konu ve ünite sayısını arttırmak amacıyla ağır bir içeriğin oluşmasına sebep olmuştur (Şahin,2009).

Hayat bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersi olarak ifade edilmiştir. Amaçlara göz atıldığında her ne kadar daha değişik bir biçimde ele alınsa da eski programda olduğu gibi soyutluğun devam etmekte olduğu görülmektedir. Hayat bilgisi dersinin ikinci

devrede okutulan fen ve sosyal bilimler derslerine temel oluşturması daha önceki programlarda görülmemesine rağmen, bir hedef olarak ifade edilmesi bu programla olmuştur (Binbaşıoğlu,2003: 47).

Hayat Bilgisi dersini işlerken öğrenen kişinin yakın çevre özelliklerine dikkat ederek uygulanması çok büyük öneme sahiptir. 1948 programı öğretmeni aktif hale getirip görev, sorumluluk vererek yöreselleşmesini sağlamıştır. Ayrıca, programda var olan tüm derslerin Hayat Bilgisi Dersi çevresinde doğal bir bütün oluşturacağı programda gösterilmiştir.

1968 İlkokul programı. 1968 yılı itibari ile oluşturulan öğretim programı çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü Hayat Bilgisi programı tam olarak 30 yıl uygulamada kalan programdır. 1962' da oluşturulan programın6 yıl taslak olarak uygulanması,1968 programının uzun süreyle uygulanmasının temelini oluşturduğu söylenebilir. 1968 programında 1948 programının aksine duyuşsal ve devinimsel hedeflerinde önemsendiği gözlenmektedir.

1968 ilkokul müfredat programında Hayat Bilgisi dersi üniteleri 1.sınıflarda yedi, 2.ve 3. sınıfta sekiz tane olacak şekilde oluşturulmuştur. Haftada alınacak olan beş ders saati her güne bir ders olacak şekilde tüm kademelerde uygulanmıştır. İlkokulun diğer dersleri için mihver ders olan hayat bilgisi dersi üniteleri temel alınmıştır (Karagülle, 2003: 6).

1968 yılı sonrasında yeniden Hayat Bilgisi dersi programının oluşturulması çok uzun yıllar sonra olmuştur. Bu programı, eski programlardan ayıracak en önemli farklar, Türk milli eğitim sisteminin beklentilerine, ilköğretimin amaçlarına, eğitim ve öğretim ilkelerine cevap vermeye çalışılmasıdır. Aynı zamanda derslerin kapsayıcı ve hususi kazanımlarından birebir bahsedilmiştir. Oluşturulan programda ilk üç sınıfta verilen Hayat Bilgisi dersinin zemin oluşturduğu, Coğrafya, Tarih ve Yurttaşlık Bilgileri dersleri Sosyal Bilimler dersi; Tabiat Bilgisi, Tarım dersleri de Fen Bilimleri gibi dersler için çatı görevi görmüştür(Çıkrık, 2001: 18). Okullar, yaşanılan dönemin ihtiyaçları beklentisinde çocukların eğitim ihtiyaçlarına cevap olabilecek özellikleri barındırması, eğitimin kalitesini artırmak ve öğrenci başarısına

katkı sağlamak adına MEB tarafından 1990 yılında yeni bir geniş görüşlülük kazandırabilmek için "Milli Eğitimi Geliştirme Projesi" uygulanmaya koyulmuştur. Oluşturulan proje ile birlikte oluşturulan Laboratuvar Okulları'nda denenmek üzere tasarlanan programlardan birisi de ilköğretim ilk üç sınıfta gösterilen Hayat Bilgisi Dersi programıdır. 1993–1994 öğretim yılında uygulanmak üzere seçilen pilot bölgelerdeki 208 okulda 1 öğretim yılı süresince taslak program olarak denenmiştir (Belet, 1999: 14) .

1995 yılı ile birlikte programda küçük yenilikler yapılmıştır. Yenilikler daha çok kazanımlara yönelik olmuştur. Kazanımlar yaşanan yakın çevreyi tanıma, vatandaşlık görev ve sorumlulukları, toplum içerisinde yaşayan kişilerin birbirleriyle olan ilişki ve iletişimleri, ekonomik anlamda kendilerini geliştirme ve daha medeni ve kaliteli yaşama standartlarını artırma yönünden beş temel başlık çerçevesinde düzenlenmiştir (Sönmez,1999:17).

1998 Hayat bilgisi programı. MEB, 1997 yılında kesintisi sekiz yıllık eğitime geçmesinin ardından yeni ilköğretim programı hazırlama çalışmaları başlatmıştır. Çalışmalar sonucunda hazırlanan program davranışçı yaklaşıma göre hazırlanmıştır.

1998 müfredatı davranışçı eğitim yaklaşımına göre genel olarak çerçeve müfredatı niteliğini taşıyan modelde oluşturulmuştur. Bundan dolayı üniteler ülkenin tamamında ortak gereksinimleri gidermek üzere temel maddeler şeklinde oluşturulmuştur. Ancak sınırlarının çizilmesi gerektiğinin düşünüldüğü ünitelerde açıklamalara yer verilmiştir. Çevrenin ve sınıf düzeyinin gerektireceği diğer ayrıntıların belirlenmesi öğretmen ve öğrencilere bırakılmıştır. Ünitelerin işlenişinde müfredattaki ünitelere, konulara ve ünitelerin sırasına aynen uymak zorunluluğunun olmadığı görülmüştür. Çevrede görülmeyen veya okulda araştırılması mümkün olmayan konular, işlenecek üniteler dışında bırakılabileceği belirtilmiştir. Müfredatta gösterilmemiş olan, fakat çevre özelliği yönünden ele alınması gereken konuların, ünitelerin, eklenebileceği ifade edilmiştir. Bu müfredatta öğrenme ve öğretme etkinlikleri,

yöntemler, kaynaklar, videokasetler ve önceki müfredatlarda olmayan ölçme ve değerlendirmeye yer verilmiştir (Kocaoluk & Kocaoluk, 1998).

1998 Hayat Bilgisi programında dersler için genel amaçlar, her bir sınıf kademesi için amaçlar, ünitelere özel amaçlar ve davranışlar ilave edilmiştir (Bektaş, 2009). Davranışçı yaklaşımın temel alındığı bir çerçeve program olarak oluşturulan 1998 Hayat Bilgisi programında, üniteler sıralanırken ülkemizin ortak ihtiyaçlarını gidermek üzere ana başlıklar halinde oluşturulmuştur(Şahin, 2009).

Hedefler bakımından bakıldığında 1926'dan başlayarak oluşturulan ve 1998 programı dâhil olmak üzere öğrenmede yaparak yaşayarak öğrenme yöntemine dikkat çekildiği halde bu durumun başarıldığı söylenemez.

2005 Hayat bilgisi programı. Ülkemizde yapılandırmacı yaklaşımı temel alan ve yapılandırmacı yaklaşımı uygulamayı hedefleyen ilköğretim müfredatları oluşturulması isteğiyle çok geniş kapsamlı çalışmalar 2004 yılı itibari ile başlatılmıştır. Yapılan bu girişimlerle müfredatları geliştirilmenin gerekçeleri; bilgi kuramı ve bilgi toplumu düşüncesindeki yenilikler, yaşam süresince öğrenme modelini temel alan, öğrenme ve öğretme stratejilerinin geliştirilmesi, Avrupa Birliği standartlarına uyumlu olacak şekilde belirtilmeye çalışılmıştır.

2005 programları hazırlanırken, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin geleceğine katkı sunacak, gelecek nesillerin gelişimini destekleyecek ülkenin devamlılığı ilkesini, diğer ülkelerde yaşanan tüm alanlardaki yenilikleri, Avrupa Birliği standartlarını ve eğitim sistemini, ülkemizin var olan eğitim anlayışının belirlenmesini, başarılı uygulamalarını veya eksikliklerinin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkanları, ana başlangıç noktaları olarak kabul edileceği söylenmiştir. Hazırlanmaya çalışılan 2005 Öğretim Programları ile davranışçı yaklaşımından vazgeçip yapılandırmacı eğitim anlayışı yaklaşımına geçilmesi hedeflenmiştir. İlkokul ile ortaokul birbirinden bağımsız olduğu dönemlerde uygulanmaya çalışılan parçalı

müfredat anlayışı yerine, daha bütüncül ve kapsayıcı müfredatlar anlayışı kabul edilmiş, kesintisiz bir şekilde uygulanacak olan sekiz yıllık eğitime uygun hâle dönüştürülmüştür.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı kontrolünde 1998 yılında uygulanmaya başlanan programa ilişkin farklı şehirlerden gelen öğretmen raporları ve daha önceki programların değerlendirilmesiyle tespit edilen aksaklıklar doğrultusunda 1998 HBÖP yeniden değerlendirilmiştir (MEB, 2005).

Yapılan incelemeler doğrultusunda oluşturulan program 2004-2005 eğitim öğretim yılında dokuz şehirde bulunan yüz yirmi pilot ilkokulda uygulaması yapılmış ve uygulama ile ulaşılan veriler, Hayat Bilgisi özel ihtisas kurulu aracılığıyla dikkatle incelenmiştir. Ayrıca eğitim camiası çatısı altındaki ilgili kişi ve kurumların program hakkında düşünce ve tavsiyeleri de dikkate alınarak gerekli görülen düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. TTKB kararıyla onanarak, program 2005–2006 eğitim ve öğretim yılı itibariyle ülke genelinde uygulamaya başlanmıştır (MEB, 2005).

Kazanımların uygulanabilirliği açısından bakıldığında 1926-1998 yılları arasında oluşturulan 1936, 1948, 1968, 1998 programları öğretimde yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımı ile oluşturulduğu söylenebilir. Fakat uygulamada başarılı olduğu söylenemez. 2004 yılı ile birlikte ilk defa farklı bir eğitim felsefesi esas alınarak program tasarlanmış, bu yaklaşım da yapılandırmacı eğitim yaklaşımıdır. Yeni eğitim felsefesinden Hayat Bilgisi dersi de etkilenmiştir. Yapılandırmacılık, bilginin öğrencinin kendisi tarafından keşfedildiği ve anlamlandırıldığı, öğrencinin öğrendiği ortamda etkin olacak şekilde var olduğu görüşünü temel alıp bunu savunan felsefi bir anlayıştır (Açıkgöz, 2007; Yurdakul, 2007).

Programda birey, sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik yönleriyle bir bütün olarak düşünülmüş ve yeniliğin hem öznesi konumunda hem de nesnesi konumunda olacak şekilde var olmuştur. Bundan dolayı “birey”, “toplum”, “doğa” gibi üç ana öğrenme alanı oluşturulmuştur. Belirtilen öğrenme alanlarından yola çıkılarak Hayat Bilgisi dersi için üç

tema tasarlanmıştır. Programda bahsedilen tema isimleri; “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” şeklindedir (MEB, 2005: 12).

Tablo 1

HBÖP Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları

2005 HBÖP Kazanım Sayıları			
Tema Adı:	Sınıf Seviyeleri		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Okul Heyecanım	39 kazanım	33 kazanım	34 kazanım
Benim Eşsiz Yuvam	30 kazanım	37 kazanım	46 kazanım
Dün Bugün Yarın	16 kazanım	24 kazanım	33 kazanım
Toplam	85 kazanım	94 kazanım	113 kazanım

2005 HBÖP Kazanım Sayıları tablosunda görüldüğü üzere; 1.sınıfta 3 tema ve bu temalara ait 85 kazanım, 2.sınıf seviyesinde 3 tema ve bu temalara ait 94 kazanım, 3.sınıfa 3 tema ve bu temalara ait 113 kazanım bulunmaktadır. Üç yılda toplam 292 kazanım verilmektedir.

2009 Hayat bilgisi programı. 21. yüzyılda yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde HBÖP’ nı, program geliştirme alanındaki çalışmalarının süreklilik anlayışına bağlı olarak yenileme ihtiyacı doğmuştur. Bundan dolayı Hayat Bilgisi dersi programı tekrar incelenip değerlendirilerek TTKB kararı ile 2009 İlköğretim HBÖP kabul edilmiştir (MEB, 2009)

HBÖP’ nın önceliği öğretmenlere, yöneticilere ve müfettişlere yol gösterici bir belge niteliğinde hazırlamak olmuştur. Böylelikle program, velilere, eğitim camiası ilgili kişilerine, kurumlarına yardımcı olacak nitelikte olmuştur. Program, Türkiye’de farklı bölgelerdeki şartlara ve ihtiyaçlara dikkat edilerek oluşturulmuştur(MEB, 2009).

2009 Hayat Bilgisi öğretim programının vizyonu, Hayat Bilgisi dersine ayrılan vaktin büyük bir kısmında çocukların istekleriyle ulaşabilecekleri ve öğretmenlerin çocuklara bilgiyi direkt vermek yerine yalnızca rehberlik edeceği çalışmalar vasıtasıyla; öğrenmekten zevk alan, kendisiyle, içinde bulunduğu çevresini ve doğasını seven, kendini, milletini, vatanını tanıyan, koruyan ve geliştirmek için çalışan, gündelik yaşamda ihtiyaçlarını giderebilmek adına yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma, temel bilgilere sahip, değişimlere açık aktif şekilde uyum sağlayabilen esnek, mutlu bireyler yetiştirmek olduğu belirtilmiştir (MEB, 2009).

2009 HBÖP' da benimsenen ilkeler şu şekildedir:

- HBÖP, öğretmenin veya konuların merkezde olmadığı, öğrenci merkezli olduğu program olmalıdır.
- Öğrencinin kendisine aktarılan temel bilgileri sürekli pasif şekilde ezberlemek yerine, öğrenme-öğretme ortamında aktif bir şekilde olmalıdır. Kendisine aktarılan bilgileri sorgulamalı, üzerinde düşünerek anlamlandırmaya çalışmalı ve bilgiyi bizzat kendisi yapılandırarak yeniden oluşturabilmelidir.
- Program ile birlikte çocuklarda kazandırılmak istenen temel bilgi ve beceriler, çocuğun gerçek yaşantısında onun ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalıdır. Ayrıca değişen ve geçerliliğini yitiren, çoğu zamanda çocuğun yaşamında herhangi bir anlam ifade etmeyen bilgilerin programda olmasına gerek yoktur.
- Program, öğrencinin yaşam standartlarını yükseltecek temel becerileri kazanmasına katkı sağlamalıdır. Gerekli gereksiz bilgi depolamak yerine, çocuğun akademik ve sosyal gelişimini destekleyecek şekilde olmalıdır.
- Hayat bilgisi dersleri yetişkinler düşünülerek belli "ciddiyet" içerisinde geçmek gibi zorunluluğu yoktur. Aksine, okul ve ders ortamları çocuğun içinde

buldukça eğlenebileceği, oyun oynayabileceği ve eğlenirken öğrenebileceği şeklinde düzenlemelidir (MEB, 2009).

Programda birey, sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik yönleriyle bir bütün olarak ele alınmış, yeniliğin hem öznesi konumunda hem de nesnesi konumunda olacak şekilde düşünölmüştür. Bundan dolayı “birey”, “toplum”, “doğa” gibi üç ana öğrenme alanı oluşturulmuştur. Belirtilen öğrenme alanlarından yola çıkılarak Hayat Bilgisi dersi için üç tema tasarlanmıştır. Programda bahsedilen temalar; “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” şeklindedir (MEB, 2009).

Kazanımlar, öğrencilerin direkt gözlenebilen davranışlarının yanında, bilgi, beceri ve değerleri kapsayan hedeflerdir. Kazanımlar belirlenirken konu bütünlüğünden çok, becerilere daha çok dikkat edilmiştir. Programın en önemli ögesi olarak öğrenme-öğretme etkinlikleri kabul edilebilir. Çünkü program içerisindeki kazanımların öğrencilerle yapılacak etkinlikler vasıtasıyla elde edilebileceği düşünölmüştür. Ayrıca program içerisinde kazanımlara göre uygun farklı türde ölçme değerlendirme araçlarının kullanılabileceği belirtilmiş, diğer derslerin kazanımları ve becerilerine ait hedefler ile Hayat Bilgisi dersi arasında bağ kurulması gerektiği önemle vurgulanmıştır (MEB, 2009).

Tablo 2

HBÖP Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları

Tema Adı:	2009 HBÖP Kazanım Sayıları		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Okul Heyecanım	41 kazanım	34 kazanım	34 kazanım
Benim Eşsiz Yuvam	29 kazanım	37 kazanım	45 kazanım
Dün Bugün Yarın	16 kazanım	24 kazanım	32 kazanım
Toplam	86 kazanım	95 kazanım	111 kazanım

2009 HBÖP Kazanım Sayıları tablosunda görüldüğü üzere; 1.sınıfta 3 tema ve bu temalara ait 86 kazanım, 2.sınıf seviyesinde 3 tema ve bu temalara ait 95 kazanım, 3.sınıfa 3 tema ve bu temalara ait 111 kazanım bulunmaktadır. Üç yıl da toplam 292 kazanım verilmektedir.

2005 Hayat Bilgisi öğretim programında üç sınıfta verilen kazanım sayısı 292 idi. 2009 Hayat Bilgisi programında kazanım sayısı da 292' dir fakat zamanla programda yapılan değişikliklerle kazanım sayısı 2009 programı uygulamadan kaldırılana kadar 282' ye düşmüştür.

2005 hayat bilgisi programında yer alıp 2009 hayat bilgisi programında yer verilmeyen kazanımlar özellikle birinci ve üçüncü sınıf seviyelerinde olmuş ve programdan çıkarılmıştır. Bunun dışında kazanımların temalar içerisinde yerlerinde değişikliklere gidilmiştir. Kazanım sayısı değişikliği haricinde programda dikkate alınacak bir değişiklik tespit edilmemiştir (Türkyılmaz, 2011).

2015 Hayat bilgisi programı. 2009 HBÖP için 2015-2016 Eğitim ve Öğretim yılı ile birlikte birinci sınıflardan başlayarak tüm ilkokullarda sistemli olacak şekilde uygulamadan kaldırılması kararı verilmiştir. Uygulamadan kaldırılan öğretim programının yerine 2015 HBÖP' nin kademeli olarak birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda uygulamaya konulmasına karar verilmiştir.

HBÖP' nin kazanımlarının amaçları; okulu ve okul içindeki yaşam becerilerini ve alışkanlıklarını geliştirmesini, Evde, okulda ve okulun dışında kişisel güvenliğini sağlama becerilerini geliştirmesini, Milli, manevi ve insani değerleri içselleştirmesini, Doğa ile ilgili gözlemler yapabilme, sorular oluşturabilme, gözlem sonuçlarını ayrıştırma, gruplama ve karşılaştırma yoluyla bilimsel bir anlayış geliştirmesini sağlamaktır(MEB, 2015).Belirtilen genel amaçların hepsinin programdaki karşılığı kazanım olarak vardır. Öğretim materyallerinin oluşturulmasında, öğrenme yöntemlerinin planlanmasında genel amaçlarla kazanımlar bir bütün içerisinde değerlendirilebilir.

2015 Hayat Bilgisi öğretim programının temelinde, yapılandırmacı yaklaşım yerini korumayı sürdürmektedir. Ancak programda eskiye göre birtakım önemli değişiklikler yapılmıştır. Kazanımların sayıları ile ders saatlerinin azaltılması ve üç temel temanın kaldırılıp yerine altı temel ünitenin getirilmesi bu değişimlerin başlıcaları arasındadır.

HBÖP' nin içeriği, birinci ve ikinci sınıflarda haftalık dört ders saati, 3. sınıflarda ise haftalık üç ders saati olacak şekilde planlanmıştır. 2015 programını eski programlardan ayıran en önemli özelliği ünite temelli yaklaşıma göre hazırlanmış olmasıdır. Oluşturulan programda her üç kademedede de aynı adlarda altı ünite bulunmaktadır. Ünitelerin adları şu şekildedir; “Ben ve Okulum”, “Ailem ve Evim”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemi Seviyorum”, “Doğa ve Çevre” dir. Kazanımlara bakıldığında; sınıf seviyeleri, ünite numaraları ve kazanım numaraları dikkate alınarak numaralandırma yapılmıştır. Aynı kazanımlar farklı sınıf seviyelerinde yer almıştır. Şöyle ki, birinci sınıfta bulunan

kazanımların bazıları ikinci sınıfta, ikinci sınıfta bulunan kazanımların bazıları ise üçüncü sınıfta tekrardan yer almıştır. Kazanımların tekrar etmesi söz konusu olduğundan konular ve dersin işleniş şekli öğrencinin hazırbulunuşluluk seviyesine ve akademik durumuna dikkat edilerek tasarlanmıştır (MEB, 2015).

Tablo 3

HBÖP Sınıf Seviyelerine Göre Kazanım Sayıları

Ünite Adı:	2015 HBÖP Kazanım Sayıları		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Ben ve Okulum	14 kazanım	11 kazanım	6 kazanım
Ailem ve Evim	6 kazanım	6 kazanım	6 kazanım
Sağlıklı Hayat	12 kazanım	7 kazanım	5 kazanım
Güvenli Hayat	7 kazanım	8 kazanım	10 kazanım
Ülkemi Seviyorum	7 kazanım	7 kazanım	9 kazanım
Doğa ve Çevre	8 kazanım	10 kazanım	7 kazanım
Toplam	54 kazanım	49 kazanım	43 kazanım

2015 HBÖP Kazanım Sayıları tablosunda görüldüğü üzere; 1.sınıfta 6 ünite ve bu ünitelere ait 54 kazanım, 2.sınıf seviyesinde 6 ünite ve bu ünitelere ait 49 kazanım, 3.sınıfta 6 ünite ve bu ünitelere ait 43 kazanım bulunmaktadır. Üç yıl da toplam 146 kazanım verilmektedir.

2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımların 2009 programına göre, 1. sınıflardakilerin 86 kazanımdan 54 kazanıma, 2. sınıflardakilerin 85 kazanımdan 49 kazanıma

ve 3. sınıflardakilerin 111 kazanımdan 43 kazanıma düştüğü görülmektedir. Buna göre 2009 HBÖP'nda 292 adet kazanım yer alırken, 2015 programındaki kazanım sayısı 146'dır.

2018 Hayat bilgisi dersi programı. 2018 HBÖP, 2017 programında bulunan bazı konulara ilişkin kazanımlarda küçük değişiklikler yapılarak oluşturulmuş, 2017 programının oluşturulduğu eğitim felsefesi ile 2018 programının oluşturulduğu felsefe, kazanım, öğrenme-öğretme süreci etkinlikleri ile ölçme değerlendirme boyutlarında değişikliğe gidilmemiştir. Bundan dolayı 2017 İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı kapsam dışında tutulmuş taslak program olarak kalmıştır.

2018 HBÖP, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ile temel ilkeleri esas alınarak oluşturulmuştur. Programın ana hedefi; gündelik temel yaşam becerilerini kazanmış, kendini bilen, güvenli ve sağlıklı bir yaşam devam ettiren, ait olduğu toplumun değerlerini benimseyen, doğaya ve çevreye sahip çıkan, merak eden, üretebilmeyi arzulayan ve vatanını seven bireylerin yetişmesini sağlamaktır. İlkokul dönemindeki çocuklara birey, toplum ve doğa çerçevesinde temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlayan HBÖP'nda öğrencilerin;

- Kendisini ve içinde bulunduğu çevreyi tanıyan.
- Toplumun ve ailenin temel değerlerine sahip çıkan.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşamın bir parçası olarak gören.
- Kendini geliştirmek için yapılması gerekenleri bilen ve uygulayan.
- Öz bakım becerilerini bilen ve geliştiren
- Sağlıklı yaşama bilinci edinen
- Zamanı etkili kullanma becerisine sahip olan.
- Kaynakları öz verili kullanıp tasarruf bilincini geliştiren.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanan ve uygulayan.

- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanan.
- Vatanını seven, tarihî ve kültürel değerleri korumaya ve yaşatmaya gönüllü olan.
- Doğaya ve çevreye karşı bilinçli olan ve koruyan
- Teknolojik araç ve gereçleri amacına uygun bir şekilde kullanan bireyler olması hedeflenmiştir (MEB, 2018).

Genel amaçlar maddeler halinde ifade edilmiştir. Burada ifade edildiği gibi genel amaçların hepsinin kazanımlarda karşılığı bulunmaktadır. Öğretim materyallerinin tasarlanmasında, öğrenme etkinliklerinin oluşturulmasında genel amaçlarla kazanımlar bir bütün içerisinde düşünülmelidir.

Tablo 4

HBÖP Sınıf Düzeylerine Göre Kazanım Sayıları

Ünite Adı:	2018 HBÖP Kazanım Sayıları		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Okulumuzda hayat	17 kazanım	11 kazanım	10 kazanım
Evimizde hayat	7 kazanım	9 kazanım	8 kazanım
Sağlıklı hayat	7 kazanım	7 kazanım	5 kazanım
Güvenli hayat	7 kazanım	6 kazanım	7 kazanım
Ülkemizde hayat	7 kazanım	8 kazanım	9 kazanım
Doğada hayat	8 kazanım	9 kazanım	6 kazanım
Toplam	53 kazanım	50 kazanım	45 kazanım

2018 HBÖP Kazanım Sayıları tablosunda görüldüğü üzere; 1.sınıfta 6 ünite ve bu ünitelere ait 53 kazanım, 2.sınıf seviyesinde 6 ünite ve bu ünitelere ait 50 kazanım, 3.sınıfa 6 ünite ve bu ünitelere ait 45 kazanım bulunmaktadır. Üç yıl da toplam 143 kazanım verilmektedir.

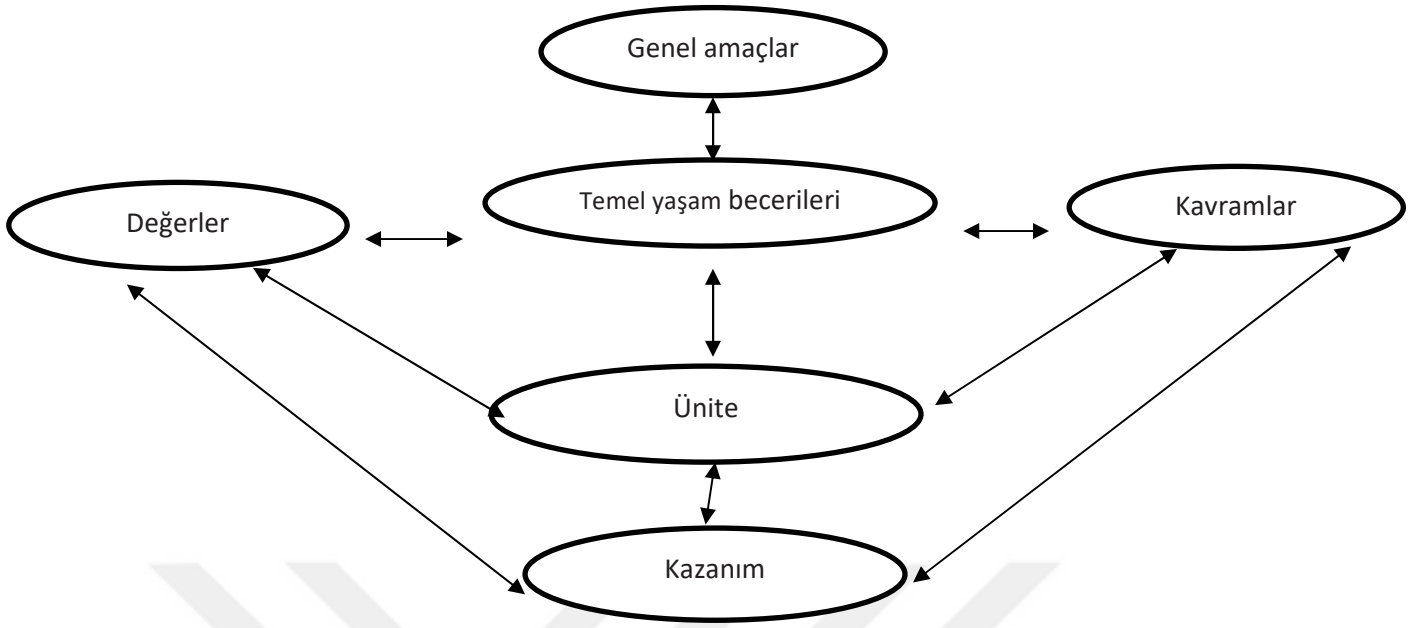
2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımların 2015 programına göre, 1. sınıflardakilerin 54'den 53'e düştüğü, 2. sınıflardakilerin 49'dan 50'ye çıktığı ve 3. sınıflardakilerin 43'den 45'e çıktığı görülmektedir. Buna göre 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 146 adet kazanım yer alırken, 2018 programındaki kazanım sayısı 148'dir.

2018 HBÖP'nin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar. HBÖP uygulanırken öğretmenlerin dikkate alması gereken esaslar şu şekildedir;

- Dersin uygulanmasında okul içinde veya okul dışında etkinlikler yapmaya dikkat edilmelidir. Öncelikli olarak kazanımlarda sözlü tarih, yerel tarih, müze gezileri, doğa eğitimi, resmî kurum ve kuruluşlarla özel kurum ve kuruluşları tanıma gibi okul dışı gezilere, incelemelere zaman ayrılmalı ve buna bağlı olarak önceden planlaması yapılmış öğrenci merkezli etkinlikler yapılmalıdır.
- Okul içinde veya okul dışında yapılan etkinliklerde öğrencilerin duyuşsal, devinişsel ve bilişsel gelişimleri ile bireyler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kazanımlar dikkat edilerek oluşturulacak olan uygulamalarla okul ve yaşam arasındaki bağın kurulmasına zemin hazırlanmalıdır.
- Öğrencilerin etraflarında bulunan canlı veya cansız nesnelere ahlaki kurallara dikkat ederek ders materyali olarak faydalanmalarına imkân verilmelidir.
- Öğrencilerin inceleme ve araştırma yapmaları düşünülen konularda, araştırma sonucunda elde ettiklerini afiş, poster, pano, broşür, gazete, tablo vb. materyaller aracılığıyla sınıfta arkadaşları ile paylaşması için uygun ortamlar oluşturulmalıdır.

- Doğa ile ilişkili kazanımları işlerken basit düzeyde öğrencinin de aktif rol alabileceği deneyler yapılmalıdır.
- Öğretim Programı'nda bulunan kazanımların bazıları, belirli gün ve haftalara denk gelecek şekilde verilmelidir. Örnek verecek olursak; 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'na denk gelen gün ve haftada, “Ülkemizde Hayat” ünitesi “Bayram, kutlama ve törenlere katılmaya istekli olur.” kazanımı ile ilgili konular işlenebilir.
- Millî bayramlar vb. konular işlenirken öğrenciler henüz 1000'den büyük sayıları okumayı ve yazmayı öğrenmedikleri için ders kitabında tarihler, rakam veya yazı ile verilmemesine dikkat edilmelidir. Öğretmen dersin işleniş anında tarihleri sözel olarak ifade edebilir.
- Program uygulanırken destek eğitimine ihtiyacı olan çocuklar için bireysel öğretim programları düzenlenerek esneklikler gösterilmeli, öğrencilerin seviyelerine göre yapabilecekleri doğrultusunda etkinlikler hazırlanmalı ve planlamalar bu doğrultuda yapılmalıdır.
- Program uygulanırken öğrencilerin değerleri kazanmasına dikkat edilmeli, tüm kazanımlar ilgili değerlerle ilişkilendirilmeli ve örtük program anlayışı düşüncesiyle dersler işlenmelidir.
- Çocukların gelişim seviyelerine uygun olarak kazanımlar için gerekli temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine önem verilmeli ve etkinliklerde buna göre oluşturulmalıdır.

HBÖP'nin yapısı. HBÖP'nin içeriği, genel amaçlar, temel yaşam becerileri, değerler ve kavramlar ile ünite ve kazanımdan oluşmaktadır.

Şekil 3. HBÖP'nin Organizasyon Yapısı

Ünite temelli yaklaşım esas alınarak programda her üç sınıf düzeyi için aynı isimle 6 ünite oluşturulmuştur. Bunlar; “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat”, “Doğada Hayat” şeklindedir.

1.Sınıf kazanım ve açıklamaları. İlkokul birinci sınıfta öğrencilerden; okulu tanıma, okulun sistemini anlama, okul kurallarına uyma, okulda ve yaşadığı yerde başkalarıyla iletişime geçme, öz bakım becerilerine ve temizliğine özen gösterme, sağlığını korumak için dikkat etmesi gerekenleri fark etme, okulda, evde ve seyahatlerde güvenlik kurallarını uygulama; ülkesinin genel özelliklerini tanıma, Atatürk'ün hayatını anlama, millî ve dinî bayramların önemini kavrama, yakın çevresinde bulunan canlıları keşfetme, mevsimler ve özellikleri ile geri dönüşüm gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları hedeflenmiştir.

Tablo 5.

HBÖP 1. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları

Sınıf	Ünite No	Ünite adı	Kazanım Sayısı
	1.	Okulumuzda Hayat	17
	2.	Evimizde Hayat	7
	3.	Sağlıklı Hayat	7
1.	4.	Güvenli Hayat	7
	5.	Ülkemizde Hayat	7
	6.	Doğada Hayat	8
		Toplam	53

Tablo 5’te 1. Sınıfa ait 6 ünite ve ünitelere ait kazanım sayıları gösterilmiştir. ‘Okulumuzda Hayat’ ünitesinde 17 kazanım, ‘Evimizde Hayat’ ünitesinde 7 kazanım, ‘Sağlıklı Hayat’ ünitesinde 7 kazanım, ‘Güvenli Hayat’ ünitesinde 7 kazanım, ‘Ülkemizde Hayat’ ünitesinde 7 kazanım ve ‘Doğada Hayat’ ünitesinde 7 kazanım bulunmaktadır.

2. Sınıf kazanım ve açıklamaları. İlkokul ikinci sınıfta öğrencilerden; okulun yakın çevresini tanıma, sınıfla ilgili karar alma sürecince demokrasi bilincini kazandırma, arkadaşlarıyla paylaşma ve grup aktivitelerinde görev alma, bilinçli tüketici olma, evinin konumunu bilme, yakın aile bireylerini tanıma, aile içi görev paylaşımı ve dayanışma, sağlıklı ve dengeli beslenme, sağlıklı büyüme ve gelişme için uyulması gerekenler, seyahat esnasında uyulması gereken güvenlik kurallarını bilme, yakın çevresinde bulunan tarihi ve kültürel alanların farkına varma, Türk bayrağı ve İstiklâl Marşı önemini kavrama, Atatürk’ün çocukluğu, canlıları bakma ve yetiştirme, doğa olayları ve doğal afetlere karşı alınabilecek önlemler gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları hedeflenmiştir.

Tablo 6

HBÖP 2. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları

Sınıf	Ünite No	Ünite adı	Kazanım Sayısı
	1.	Okulumuzda Hayat	11
	2.	Evimizde Hayat	9
	3.	Sağlıklı Hayat	7
2.	4.	Güvenli Hayat	6
	5.	Ülkemizde Hayat	8
	6.	Doğada Hayat	9
		Toplam	50

Tablo 6’da 2. Sınıfa ait 6 ünite ve ünitelere ait kazanım sayıları gösterilmiştir. ‘Okulumuzda Hayat’ ünitesinde 11 kazanım, ‘Evimizde Hayat’ ünitesinde 9 kazanım, ‘Sağlıklı Hayat’ ünitesinde 7 kazanım, ‘Güvenli Hayat’ ünitesinde 6 kazanım, ‘Ülkemizde Hayat’ ünitesinde 8 kazanım ve ‘Doğada Hayat’ ünitesinde 9 kazanım bulunmaktadır.

3. Sınıf kazanım ve açıklamaları. İlkokul üçüncü sınıfta öğrencilerden; sınıfın ve okulun krokisini oluşturma, okulun geçmişini araştırma, okul ile ilgili öneri ve ihtiyaçları demokratik yollarla ifade etme, komşuluk ilişkileri, evde tasarruf bilinci, planlı ve düzenli olma, mevsimlere özgü beslenme, bilinçli tüketici olma özelliklerini öğrenme, trafik işaret ve işaretçilerini tanıma, yakın çevresinde oluşabilecek kazaların farkına varma, ortak kullanım alanları ve araçlarının kullanımına dikkat etme, yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerler keşfetme, Atatürk’ün kişilik özellikleri, yön bulma, meyve ve sebzelerin yetiştirilme şartları, insan ve çevre etkileşiminin sonuçları ile doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alma gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları hedeflenmiştir.

Tablo 7

HBÖP 3. Sınıf Ünite Adları, Kazanım Sayıları

Sınıf	Ünite No	Ünite adı	Kazanım Sayısı
	1.	Okulumuzda Hayat	10
	2.	Evimizde Hayat	8
	3.	Sağlıklı Hayat	5
3.	4.	Güvenli Hayat	7
	5.	Ülkemizde Hayat	9
	6.	Doğada Hayat	6
		Toplam	45

Tablo 7’de 3. Sınıfa ait 6 ünite ve ünitelere ait kazanım sayıları gösterilmiştir. ‘Okulumuzda Hayat’ ünitesinde 10 kazanım, ‘Evimizde Hayat’ ünitesinde 8 kazanım, ‘Sağlıklı Hayat’ ünitesinde 5 kazanım, ‘Güvenli Hayat’ ünitesinde 7 kazanım, ‘Ülkemizde Hayat’ ünitesinde 9 kazanım ve ‘Doğada Hayat’ ünitesinde 6 kazanım bulunmaktadır.

Sonuç olarak 2005 yılından 2018 yılına kadar yapılan HBÖP’ları kazanım sayıları ve ders saatleri şu şekilde aynı tabloda sunulabilir.

Tablo 8

2005, 2009, 2015, 2017, 2018 HBÖP'nin Kazanım Sayıları ve Ders Saatleri

HBÖP Tarihleri	Sınıf	Kazanım Sayısı	Toplam Kazanım Sayısı	Ders Saati
2005	1. Sınıf	85 Kazanım	292	180
	2. Sınıf	94 Kazanım		180
	3. Sınıf	113 Kazanım		180
2009	1. Sınıf	86 Kazanım	292	180
	2. Sınıf	95 Kazanım		180
	3. Sınıf	111 Kazanım		180
2015	1. Sınıf	54 Kazanım	146	144
	2. Sınıf	49 Kazanım		144
	3. Sınıf	43 Kazanım		108
2017 (taslak)	1. Sınıf	50 Kazanım	143	144
	2. Sınıf	50 Kazanım		144
	3. Sınıf	43 Kazanım		108
2018	1. Sınıf	53 Kazanım	148	144
	2. Sınıf	50 Kazanım		144
	3. Sınıf	45 Kazanım		108

Tablo 8'de yıllara göre HBÖP'nin kazanım sayıları ve ders saatleri verilmiştir. Tabloyu dikkatli bir şekilde incelediğimizde 2005 yılından 2018 yılına kadar Hayat Bilgisi dersinin 5 kez değişime uğradığı görülmektedir. Yapılan yeni programlarda en büyük değişim kazanım sayılarında olmuştur. 2005 yılında 1. sınıfta verilen kazanım sayısı 85 iken 2018 yılı programında 53'tür. 2005 yılında 2.sınıflarda kazanım sayısı 94 iken 2018 yılı programında

50'dir. 2005 yılında 3.sınıflarda kazanım sayısı 113 iken 2018 yılı programında 45'tir. Buna bağlı olarak kazanım sayılarının %50 oranında düşürüldüğünü aynı oranda programın ders yükünün azaltıldığını söylemek yanlış olmaz. Kazanım sayılarına paralel olarak ders saatlerinin de 2005 yılından 2018 programına kadar 1. ve 2. sınıflarda %20 oranında 3.sınıflarda ise %40 oranında azaldığı görülmektedir. Böylelikle yıllara göre değişiklik gösterse de ortalama 36 hafta eğitim öğretim yılı hesaplaması yapıldığında 2005 ve 2009 yıllarında hayat bilgisi dersi haftalık olarak 5'er saat okutulmakta iken 2015 ve sonrasında birinci sınıflarda haftada 4 saat, ikinci sınıflarda haftada 4 saat, üçüncü sınıflarda haftada 3 saat okutulmaktadır.

2015, 2017(taslak) ve 2018 HBÖP'ları kazanım sayıları arasında önemli farklıklar olmadığı görülmektedir. Bu verilerden elde edilen sonuca göre son üç uygulanmış olan programların bir biri tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Son üç yıl içerisinde ders saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Bölüm 3: Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarının hazırlanması ve geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin nasıl analiz edildiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

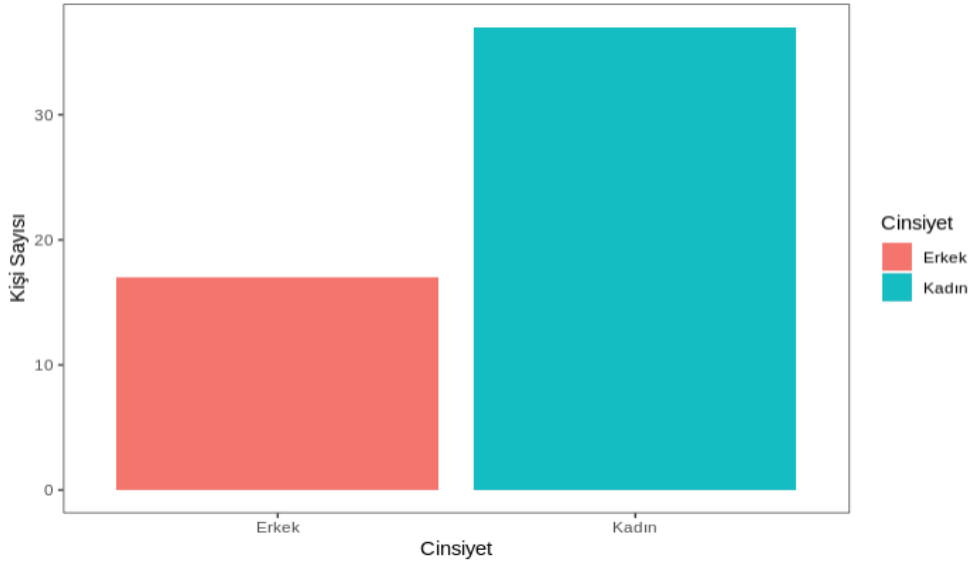
Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ilgili durumdan nasıl etkilendikleri ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri üzerine odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında İstanbul ili Esenyurt ilçesinde görev yapan 54 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 112). Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçütlere uyan sınıf öğretmenleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Yani ilkokul 1., 2. yada 3. sınıflarda görev yapan ve hayat bilgisi dersi veren sınıf öğretmenleri seçilmiştir.

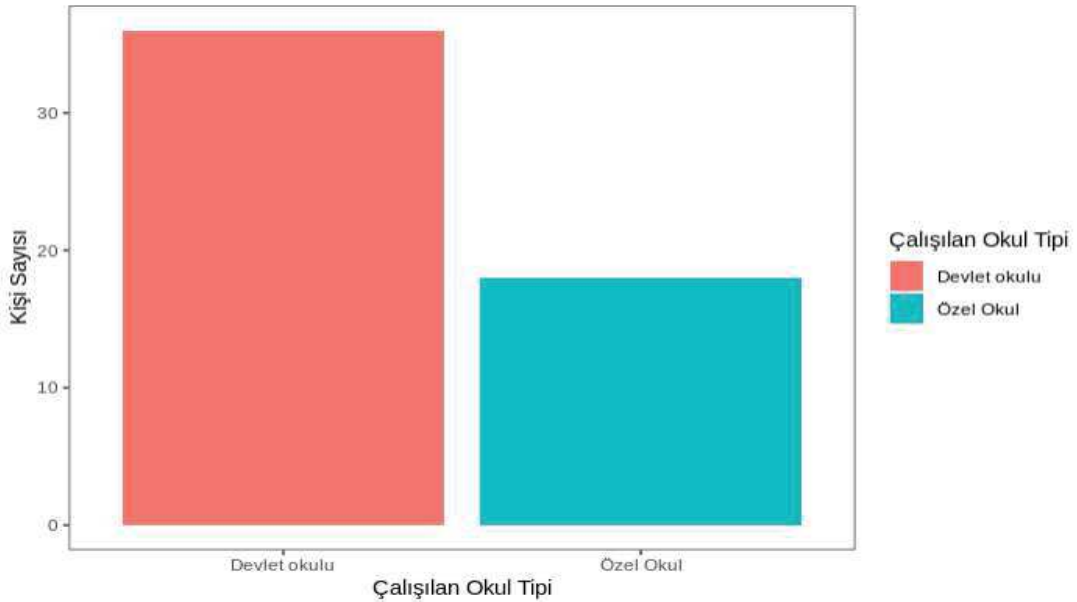
Grafik 3.2.1.'de araştırmaya katılan օğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Grafik 3.2.1. օğretmenlerin Cinsiyetlerine Gօre Dağılımı

Grafik 3.2.1.' e gօre araştırmaya 54 օğretmen katılmıştır. Katılan օğretmenlerin %65'i kadın, % 35'i erkek օğretmenlerden oluşmuştur.

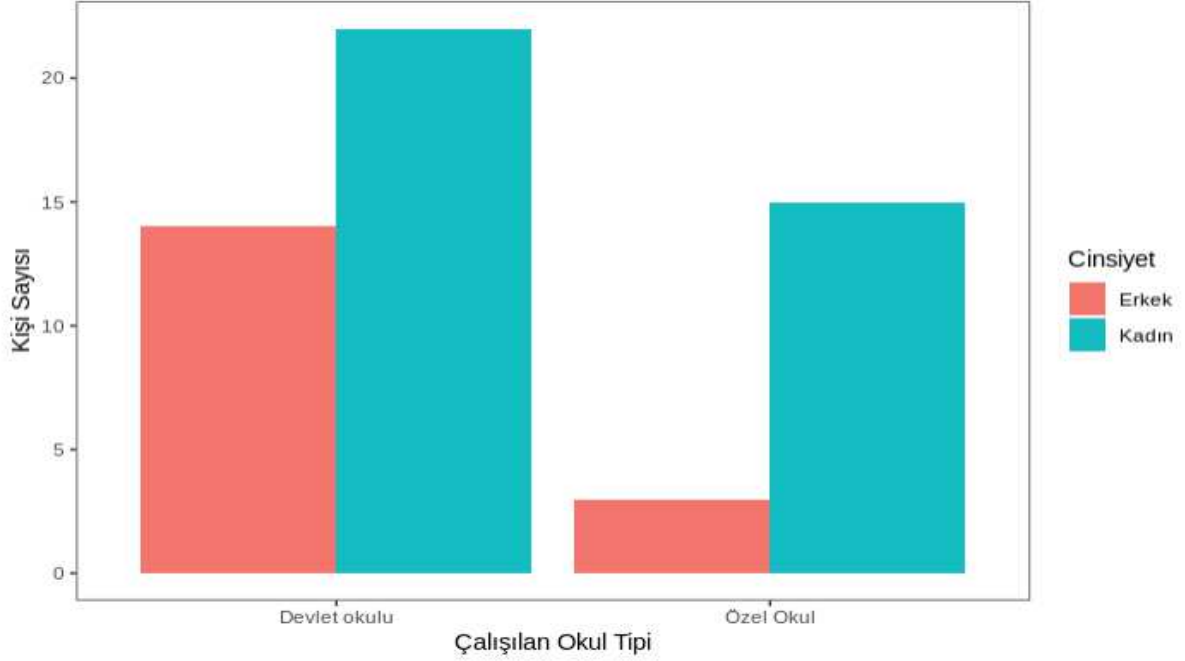
Grafik 3.2.2.'de araştırmaya katılan օğretmenlerin çalıştıkları okul tiplerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Grafik 3.2.2. օğretmenlerin çalıştıkları Okul Türlerine Gօre Dağılımı

Grafik 3.2.2.'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin %65'i devlet okulunda %35'i ise özel okulda çalışmaktadır.

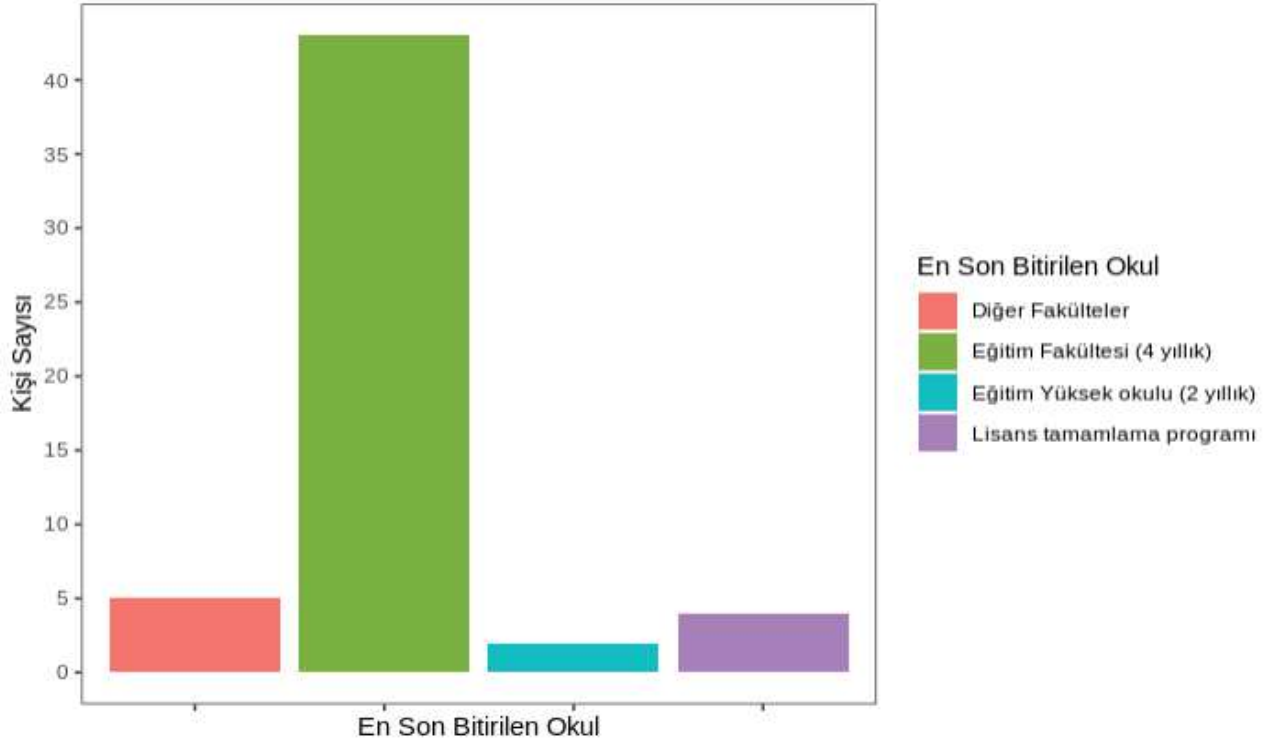
Grafik 3.2.3.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları okul türlerindeki cinsiyet dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

Grafik 3.2.3. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Tiplerindeki Cinsiyet Dağılımı

Grafik 3.2.3.'e bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin %65'i devlet okulunda çalışmaktadır. Devlet okulunda çalışanların %61'i kadın, %39' unun erkek öğretmen olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %35'i özel okulda çalışmaktadır. Özel okulda çalışanların %83'ü kadın, %17'sinin erkek öğretmen olduğu görülmüştür.

Grafik 3.2.4.'de araştırmaya katılan օğretmenlerin en son bitirdikleri okul türlerine göre dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

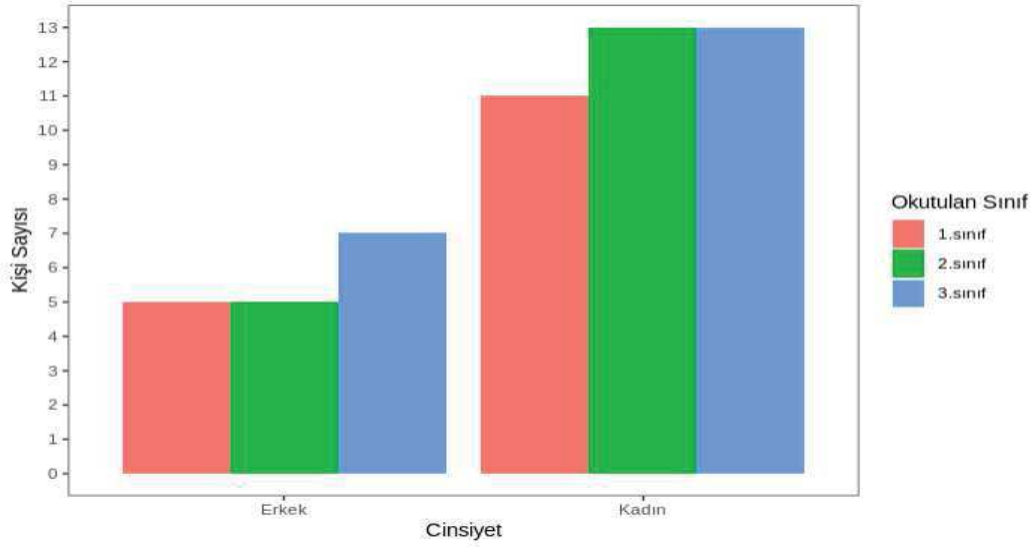

Grafik 3.2.4. օğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okul Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 3.2.4.' e göre araştırmaya katılan օğretmenlerin %80'i eğitim fakóltesi(4 yıllık) mezunu olduğu, %4'ü eğitim yüksekokulu mezunu olduğu, %7'si lisans tamamlama programı mezunu olduğu, % 9' unun diğer fakólterden mezun olduğu görölmektedir.

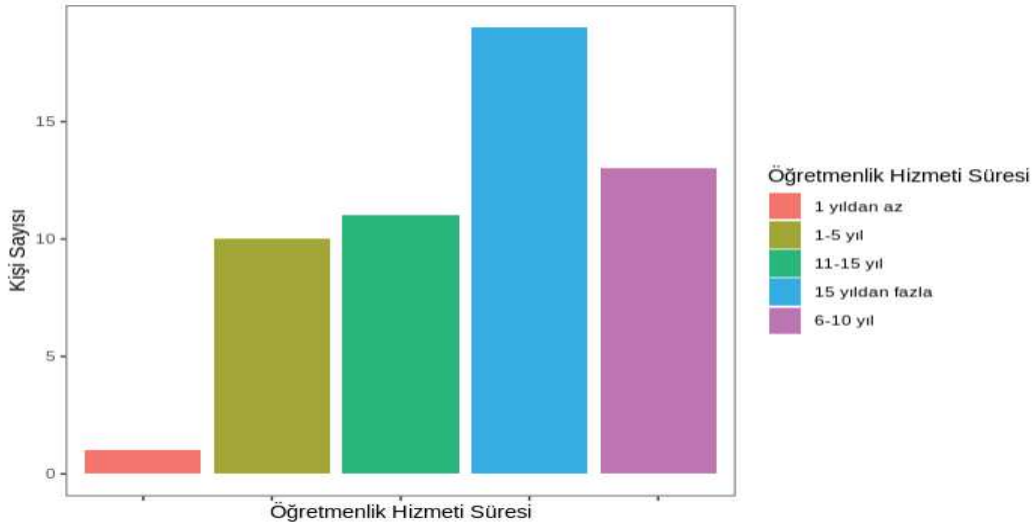
Grafik 3.2.5.'de araştırmaya katılan retmenlerin okuttukları sınıflara göre cinsiyet dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

Grafik 3.2.5. retmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Cinsiyet Dağılımı

Grafik 3.2.5.' e göre araştırmaya katılan retmenlerin %65'i kadın, kadın retmenlerin %30'u birinci sınıf, %35'i ikinci sınıf, %35'inin üçüncü sınıf okuttuğu görülmüştür. Araştırmaya katılan retmenlerin %35'i erkektir. Erkek retmenlerin %29'u birinci sınıf, %29'u ikinci sınıf, %42'sinin de üçüncü sınıf okuttuğu görülmüştür.

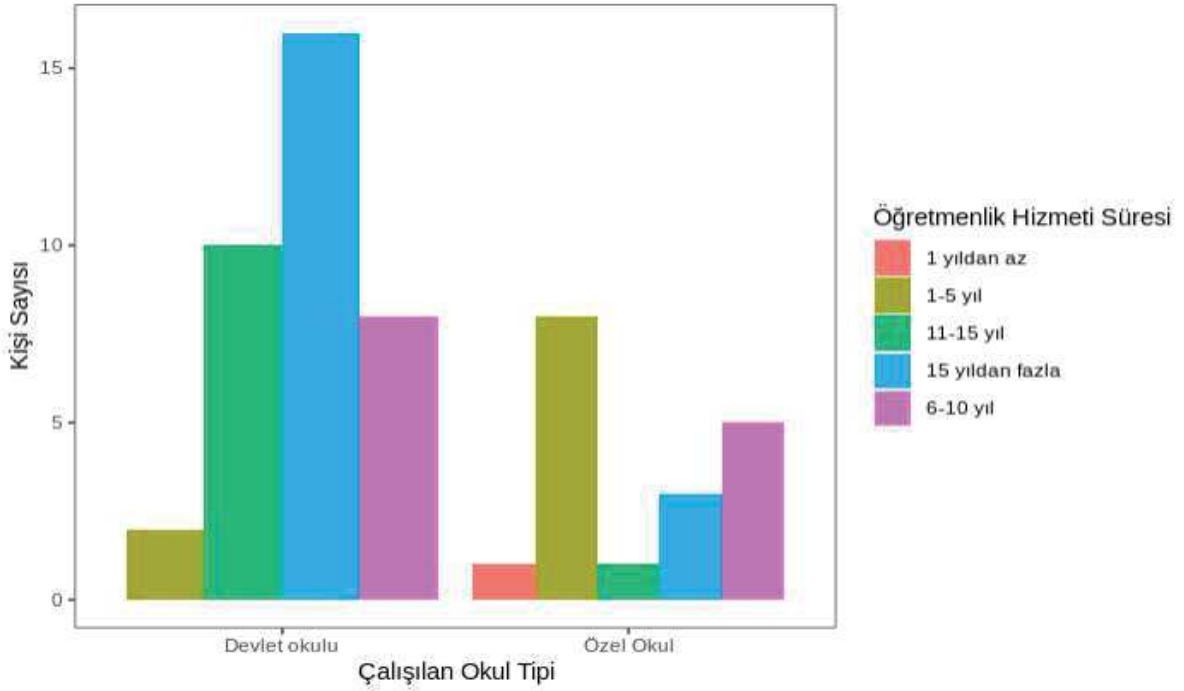
Grafik 3.2.6.'da araştırmaya katılan retmenlerin retmenlik hizmet süresi dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

Grafik 3.2.6. retmenlerin Hizmet Süresi Dağılımı

Grafik 3.2.6.'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %2'sinin bir yıldan az hizmet süresi,%18'nin 1-5 yıl arasında hizmet süresi, %25'nin 6-10 yıl arasında hizmet süresi, %20'sinin 11-15 yıl arasında hizmet süresi,%35'nin 15 yıldan fazla hizmet süresi olduğu görölmektedir.

Grafik 3.2.7.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin çalışılan okul türleri içerisindeki öğretmenlik hizmet sürelerinin dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

Grafik 3.2.7. Öğretmenlerin Çalışılan Okul Tipine Göre Hizmet Süreleri

Grafik 3.2.7'ye göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %65'i devlet okulunda çalışmaktadır. Devlet okullarında çalışanların %6'sı 1-5 yıl arasında hizmet süresi, %22'sinin 6-10 yıl arasında hizmet süresi, %28'inin 11-15 yıl arasında hizmet süresi,%44'nün 15 yıldan fazla hizmet süresi olduğu görölmektedir. Özel okulda çalışan öğretmenlerin %5'i 1 yıldan az, %44'ü 1-5 yıl arasında, %28'inin 6-10 yıl arasında, %17'sinin 11-15 yıl arasında ve %5'inin 15 yıldan fazla hizmet süresi olduğu görölmüştür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin 2018 Hayat Bilgisi Dersinin uygulanışıyla ilgili görüşlerini almak üzere, araştırmacı tarafından geliştirilen Öğretmen Görüşme Formu görüşmeler yapılmıştır. Briggs (1986) görüşmenin, bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi toplamada etkili bir yöntem olmasından dolayı sosyal bilimler ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemi olduğunu savunmaktadır (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış 9 sorulu görüşme formu kullanılmıştır. Sorular içerisinde ‘kazanım sayısı yeterliliği’, ‘Atatürkçülük’, ‘kullanışlılık’ ve ‘uygulanabilirlik’ gibi önemli kavramlara yer verilmiştir. Öğretmen Görüşme Formu, 3 öğretim elemanına ve 3 sınıf öğretmenine sunulmuş, formla ilgili uzman görüşleri alınmış ve gerekli düzeltmeler, eklemeler yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının güvenilirliğini tespit etmek için araştırmacı ve alanında uzman birinin birbirinden bağımsız olarak yapmış olduğu kod ve temalara ayırma işlemi karşılaştırılmıştır. Taylor (2005) araştırmalarda kullanılan veri toplama aracının güvenilirliği için karşılaştırma sonucunda kodlayıcılar arasındaki uyumun %80-%90 arasında olması gerektiğini belirtmiştir. Belirtilen oran altında kalan veri toplama aracı güvenilir olmadığı gibi hiçbir bilimsel değeri yoktur. Yapılan bu araştırmada uyum yüzdesini bilimsel olarak kabul edilebilir olması adına Miles ve Huberman (1994)‘ın “Görüş Birliği/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)x100 olarak belirttiği formül kullanılmıştır. Hesaplamalar sonucunda araştırmacının güvenilirliği %80 olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacıyla görüşme formunun uygulanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı onayı ile araştırma izni

alınmıştır. Araştırmada veriler, 2018-2019 öğretim yılında çalışma grubunda bulunan 54 sınıf öğretmenine veri toplama aracının uygulanması yoluyla elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri toplama aracı, 2018-2019 öğretim yılı bahar döneminde, çalışma grubuna giren öğretmenlere uygulanmıştır. Uygulama sürecinde, nitel verilerin toplandığı sınıf öğretmenleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve her bir görüşme ortalama 15-20 dakika arası sürmüştür. Elde edilen bilgiler Microsoft Word programı ile yazıya geçirilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin isimleri kullanılmayıp öğretmenler için Ö1, Ö2, ... Ö54 şeklinde kodlama kullanılmıştır.

Araştırmada toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini etkili bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara alt problemlerin sırasına göre yer verilmiştir. Betimsel analiz yapılarak, elde edilen bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

Bölüm 4: Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular alt problemlere göre yorumlanmıştır.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlere birinci soru olarak, ‘Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?’ sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin Araştırmanın Birinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Hayat bilgisi dersinin gerekliliğinin nedenleri	f	%
Temel yaşam becerilerinin kazandırılması	26	%48,14
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik	11	%20,37
Aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma	6	%11,11
Kendini tanıma ve kişisel bakım	4	%7,40
Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma	3	%5,55
Diğer	4	%7,40

Tablo 9’ a göre öğretmenlerin ‘Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?’ Sorusuna verdiği cevaplar ‘Temel yaşam becerilerinin kazandırılması’(f:26), ‘Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik’(f:11), ‘Aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma’(f:6), ‘Kendini tanıma ve

kişisel bakım'(f:4), *'Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma'*(f:3), *'Diğer'*(f:4) şeklinde temalara ayrılarak incelenmiştir.

Hayat bilgisi dersinin temel yaşam becerilerinin kazandırılması için gerekli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri şu şekildedir: Ö.2, Ö.3, Ö.12, Ö.19, Ö.33, Ö.39

Ö.2(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Gündelik hayattaki bütün kazanımların hayat bilgisi dersinde olduğu için gerekli olduğunu düşünüyorum.

Ö.3(erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Gerekli olduğunu düşünüyorum. Hayatta yaptıkları şeylerin ders olarak karşılına çıkması öğretmenin ve öğrencinin anlatma ve anlama konusunu pekiştirmektedir.

Ö.12(kadın, diğer fakültelerden mezun, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet, Gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü yaşama yönelik yetiştirilen bireyler daha etkili yaşam sürerler. Ayrıca çocuk çevresinde başarılı, etkin ve olumlu bir biçimde uyum sağlar.

Ö.19(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Günlük yaşamımızda kullandığımız beceriler olduğu için gerekli bir ders olduğu düşünüyorum.

Ö.33(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet gerekli, Hayat Bilgisi dersi sayesinde öğrencilerin günlük yaşam hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünüyorum.

Ö.39(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet gereklidir. Çünkü öğrenciye hayata dair genel ve doğru bilgilerin aktarıldığı hazırlayıcı bir derstir.

Hayat bilgisi dersinin sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik için gerekli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri şu şekildedir: Ö.17,Ö.23, Ö.34

Ö.17(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet. Özellikle yenilenen Hayat Bilgisi müfredatının, bu yaş grubu çocukları için tatmin edici kazanımlar sunduğunu görüyorum. Zengin çerçevesi ile hem çocuklar için rehber niteliğinde hem de genel kültür artırıcı konular.

Ö.23(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Öğrenciyi topluma hazırlama, toplum, okul kültürüne, uyma süreçleri bakımından Hayat Bilgisi dersi öğrenciler için gereklidir.

Ö.34(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet, gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrencileri topluma hazırlama, çevrelerini tanıma davranış kazandırma konularında faydalı olduğunu düşünüyorum.

Hayat bilgisi dersinin aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma için gerekli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri şu şekildedir: Ö.10, Ö.13, Ö.51

Ö.10(erkek, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet. Öğrencileri hayata hazırlamada ailede verilen bilgilerin eksik ya da yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bu noktada okulun bunu tamamlayacağını düşünüyorum.

Ö.13(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kesinlikle olmalı. Ailede verilen eksik ya da yetersiz bilgilerin okulda tamamlandığını düşünüyorum.

Ö.51(erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Gerekli olduğunu düşünüyorum. Aile tarafından günlük hayata ait kavramaları uygulama alanları (atölye gibi) oluşturulmalıdır.

Hayat bilgisi dersinin kendini tanıma ve kişisel bakım için gerekli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri şu şekildedir: Ö.45, Ö.47

Ö.45(erkek, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Hayat Bilgisi ailede başlamakla, birlikte okul tarafından tamamlanmalı ve öğrencilerin sorumluluk alan sorgulayan, duyarlı bireyler olması hedeflenmelidir.

Ö.47(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet. Çünkü çocukların öz bakım becerileri ve günlük hayattaki kuralları kavrayıp özenmesini sağlıyor.

Hayat bilgisi dersinin temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma için gerekli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri şu şekildedir: Ö.8, Ö.53

Ö.8(erkek, diğer fakülteler, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet. Hayatı tanıma açısından ve de ana ders olan sosyal fene hazırlık oluyor.

Ö.53(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Düşünüyorum. Hayat toplumu, tarihi, bilimi seviyelerine göre, doğru yönlendirmelerle, algılama ve öğrenmede köprü olduğunu düşünüyorum.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan erkek ya da kadın, kıdem yılı 1 yıldan az veya 15 yılından fazla, devlet okulunda veya özel okulda çalışan öğretmenlerin hepsi ilkokulda uygulanan hayat bilgisi dersinin öğrenciler için gerekli olduğunu söylemişlerdir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?’ sorusuna verilen cevaplar bir araya getirildiğinde Hayat Bilgisi dersinin 1. 2. ve 3. sınıflarda gerekli olduğu ortak görüşüne varılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hiçbiri gereksiz olduğunu düşünmemektedir. Bu nedenle Hayat Bilgisi dersinin 1. 2. ve 3. sınıflarda okutulan, öğrencilerin iyi birer birey, iyi bir vatandaş olması, çevresine olumlu uyum sağlayabilmesi için gerekli olan temel davranışları kazandırmada etkili olduğunun düşünüldüğü söylenebilir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere ikinci soru olarak, ‘Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?’ sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin Araştırmanın İkinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Kazanım sayısı yeterliliği	f	%
Yeterli		
Haftalık ders saatine uygunluk	20	% 37,03
İhtiyaçları karşılama	16	% 29,62
Yetersiz		
Günlük yaşam uyumsuzluğu	10	% 18,51
Temel yaşam becerileri kazandırma eksikliği	8	% 14,81

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?’ sorusuna ‘yeterlidir’(f:36), ‘yetersiz’(f:18) şeklinde 2 temaya ayrılarak incelenmiştir.

‘Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?’ sorusuna ‘yeterlidir’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.5, Ö.17, Ö.33, Ö.39 Ö.47, Ö.51, Ö.54

Ö.5(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeterlidir. Kazanımlar önerilen sürede tamamlanmaktadır. Çocukların seviyelerine uygun olduğu için konular ve kazanımlar gayet iyi kazandırılmaktadır.

Ö.17(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kesinlikle evet.3.sınıf Hayat Bilgisi dersi 6 üniteden oluşuyor. Ünite konuları hayatın içinden hayata yönelik kazanım sayısı da gayet yeterlidir. Esasen önemli olan ne kadar çok şey hedeflediğimiz değil ne ölçüde ulaşabildiğimizdir.

Ö.33(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeterli. Çok fazla kazanım olmamalı kazanım çokluğu konuların zamanlarını kısıtlayacağı için öğrencilere yük olarak yansıtacaktır.

Ö.39(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeterlidir. Kazanımlar genel ve esnek olduğu için konu istenilen ölçüde yayılabiliyor.

Ö.47(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet yeterli. O yaş grubundaki çocuklara kazandırılması gereken kazanımları içeriyor.

Ö.51(erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterlidir. Fazla zaman ayrılırsa diğer derslerin sayısı azalır. Bu durumda ders sayısı artar hem öğretmene hem de öğrenciye ek yük getirir.

Ö.54(kadın, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterlidir. Temel bilgi kısa yaşanmışlık bir yol haritası oluşturur.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan 15 yıldan fazla tecrübesi olan kadın ve erkek öğretmenler kazanımları yeterli gördüklerini belirtmişlerdir.

Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?’ sorusuna ‘*yeterlidir*’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde 2018 Hayat Bilgisi dersi program kazanımlarının öğretmenlerin %67’si tarafından yeterli olduğu düşünülmektedir. Fakat kazanım sayısı yeterlidir diyen öğretmen görüşlerinin içerisinde kazanımların işlevselliğinin düzeltilmesi gerektiğini, var olan kazanımların daha sade ve anlaşılabilir hale getirilebileceğini, değerler eğitimi ile ilişkili kazanımların olması gerektiğini düşünenlerde yer almaktadır.

Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?’ sorusuna ‘*yetersizdir*’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.1, Ö.3, Ö.18, Ö.22, Ö.30, Ö.34, Ö.53

Ö.1(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değil, daha kapsamlı ve nitelikli olabilir.

Ö.3(erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kazanımlar etkinlik olarak yeterli değil. Kazanımların biraz daha zenginleştirilmesi önemlidir.

Ö.18(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değildir. Günlük hayat ve Atatürk kazanımları çoğaltılabilir.

Ö.22(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değildir. Hayatın içinden gündelik yaşam problemleri, örnek olay, empati çalışmaları, drama çalışmaları, uygulamaları hakkını vererek yapabilecek zamanı ne yazık ki bulamıyoruz.

Ö.30(erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Tam anlamıyla yeterli bulmuyorum. Çünkü çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve teknolojiyle birikimlere yeterli miktarda uyum içinde görmüyorum.

Ö:34(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kazanım sayısı artırılabilir, müfredatta verilen sürelerden daha kısa sürede konular işleniyor.

Ö.53(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Değil. Daha ayrıntılı kazanımlarda yer almalıdır. Genel geçer yargılardan çok bireysellikten yola çıkıp toplumsallık kazandırılmalıdır.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan mesleki tecrübesi 15 yıldan az olan öğretmenler kazanım sayılarının yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Özel okulda ya da devlet okulunda çalışan öğretmenlerin de kazanım sayılarının artırılması gerektiği görüşünde oldukları görülmektedir.

Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?' sorusuna 'yetersizdir' cevabını veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde 2018 Hayat Bilgisi dersi program kazanımlarının öğretmenlerin %33'ü tarafından yetersiz olduğu, yani öğretmenlerin üçte ikisinin kazanım sayısını uygun buldukları ifade edilebilir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere üçüncü soru olarak, ‘Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin Araştırmanın Üçüncü Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Kazanımların yaşama hazırlama yeterliliği	f	%
Yeterli		
Günlük yaşam becerilerini içeriyor	23	%42,59
Temel yaşam becerilerini destekliyor	10	% 18,51
Yetersiz		
Değerler eksikliği	11	% 20,37
Günlük yaşam uyumsuzluğu	10	% 18,51

Tablo 11’ de görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘yeterlidir’(f:33), ‘yetersiz’(f:21) şeklinde 2 temaya ayrılarak incelenmiştir.

‘Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘yeterli’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:
Ö.2, Ö.5, Ö.17, Ö.33, Ö.37, Ö.47

Ö.2(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli buluyorum. Daha fazla kazanımda verilebilir fakat öğrenci de olumlu dönüş olmadığı sürece fazla yüklemeye de gerek yoktur.

Ö.5 (kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet buluyorum. İlgili alanlarına ve öğrenilmesi gereken konulara değinilmiş.

Ö.17(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kazanımları yeterli buluyorum da ne kadar kazandırılabilir, işte onu tartışmak lazım diyorum. Israrla tekrarlıyorum ki mesele kazanımlar yazmak, hedefler belirlemekten ziyade, bunları öğrencilerimize, çocuklarımıza, olması gerektiği şekilde aktarmaktır. Bu kazanımların çocuklar için bir anlam ifade etmesini sağlamaktır. "Güvenli Hayat" ünitesinde yüksek performans göstererek 100 alan bir çocuk, sağına soluna bakmadan caddeye atlıyorsa, serviste camdan sarkıyorsa o kazanımları tartışırım ben.

Ö.33(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Tamamen yeterli bulmuyorum. Çünkü sadece kitapta okuyup işlemek ilkökul öğrencileri için kısıtlı öğrenme ortamı sunar. Daha çok gezilmeye müsait bir program yapılmalı.

Ö.37(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeterlidir.

Ö.47(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet. Günlük yaşam becerileri ve kurallarını içeriyor.

‘Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘yeterli’ buluyorum cevabını veren öğretmen görüşleri incelendiğinde kazanımların kişisel özelliklerden, düşünme becerilerine, çevreye uyumlarına, sosyal davranışlara kadar öğrencilerin sağlıklı bir yaşam oluşturmalarında aktif bir rol oynadığı söylenilebilir.

Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘yetersiz’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö.1, Ö.18, Ö.22, Ö.23, Ö.30, Ö.34, Ö.53

Ö.1(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değil, daha kapsamlı ve nitelikli olabilir

Ö.18(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Daha fazla uygulama ve gerçek hayatta ilişkilendirme yapılması gerekiyor.

Ö.22(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değildir. Hayatın içinden gündelik yaşam problemleri, örnek olay, empati çalışmaları, drama çalışmaları, uygulamaları hakkını vererek yapabilecek zamanı ne yazık ki bulamıyoruz.

Ö.23(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Değerler, gelenek ve görenekler üzerine daha fazla durulabilir.

Ö.30(erkek, lisansa tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kazanımların günlük hayata daha uyumlu olmasının gerektiğini düşünüyorum.

Ö.34(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Bazen evet, bazen hayır. Ülke içerisindeki kültürel farkların göz ardı edildiğini düşünüyorum.

Ö.53(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Hayır. Kazanımların çocuklara tam anlamıyla kazandırılabilirdiğine inanmıyorum. Birçok okulun öğrenci öğretmen dağılım yüzdesini göz önüne aldığımızda okunup okutulup geçildiğinin düşünüyorum.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden fakültelerin 4 yıllık bölümünden mezun ve 10 yıldan az mesleki tecrübesi az olanlar, kazanımları günlük hayata hazırlamada yetersiz bulmuşlardır. Bunu yanı sıra araştırmaya katılan kadın ve 15 yıldan fazla mesleki tecrübesi olan sınıf öğretmenleri kazanımları günlük hayata hazırlamada yeterli bulmuşlardır.

‘Hayat bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘yetersiz’ buluyorum cevabını veren öğretmen görüşleri incelendiğinde kazanım sayılarının artırılması gerektiği, kazanımların günümüz ihtiyaçlarını karşılamadığı, kazanımların ülkemiz gelenek ve göreneklerini yansıtmadığı, ders saati ve ünite sayıları arasında uyumsuzluk olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere dördüncü soru olarak, ‘Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?’ sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Öğretmenlerin Araştırmanın Dördüncü Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Yapılan etkinlikler	f	%
Grupla öğretim teknikleri	Drama	13 % 24,07
	Tiyatro	5 % 9,25
	Oyun	5 %9,25
	Video animasyon	3 %5,55
	Örnek olay	5 %9,25
Bireysel Öğretim Teknikleri	Empati	5 % 9,25
	Röportaj	2 % 3,70
	Balık kılıcı	1 %1,85
	Zihin haritası	1 %1,85
	Araştırma	1 %1,85
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri	Gezi	22 %40,07
	Proje ödevi	2 %3,70
	Ev ziyareti	2 %3,70
	Yakın çevre gezileri	3 %5,55

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?’ sorusuna ‘grupla öğretim teknikleri’(f:31), ‘bireysel öğretim teknikleri’(f:10), ‘sınıf dışı öğretim teknikleri’(f:29) şeklinde 3 temaya ayrılarak incelenmiştir.

Tablo 12'ye göre 'Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?' sorusuna '*grupla öğretim teknikleri*' kullanarak etkinlikler düzenliyorum cevabını veren öğretmenler daha çok drama, tiyatro, oyun, video animasyon, örnek olay gibi öğretim teknikleri kullandıkları dile getirmişlerdir. Buradan da görüldüğü üzere katılımcılar değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için grupla öğretim tekniklerini tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Öğretmen görüşlerinden örnekler ise şunlardır: Ö.1, Ö.3, Ö.38, Ö.42

Ö.1(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Drama yöntemine başvuruyorum

Ö.3(erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Drama ve tiyatro etkinlikleri yapıyoruz.

Ö.38(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Video animasyon, çizgi film, akıllı tahta etkinlikleriyle gezi gözlem tiyatro vb...

Ö.42(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Sınıf içi oyunlar, görsel izleme soru cevap, materyal gösterimi, dramatize etme vb... yöntemleri uyguluyorum.

Tablo 12'ye göre 'Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?' sorusuna '*bireysel öğretim teknikleri*' kullanarak etkinlikler düzenliyorum cevabını veren öğretmenler sınıf ortamında empati, röportaj, balık kılıcı, zihin haritası, araştırma gibi öğretim teknikleri kullandıkları görülmektedir. Fakat grupla öğretim teknikleri ve sınıf dışı etkinliklerle karşılaştırıldığında

öğretmenlerin bireysel öğretim tekniklerine çok başvurmadıkları söylenebilir. Bireysel öğretim tekniklerine örnek öğretmen görüşleri ise şunlardır: Ö.22, Ö.23

Ö.22(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Empati, drama, örnek olay çalışmaları. Balık kılçığı, zihin haritası vb. çalışmalar. Geziler düzenliyoruz.

Ö.23(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenmektedir. Örneğin Bir bitkinin gelişim süreci kazanımı elde ettirmek için öğrencilerin tohum ekmesi ve düzenli olarak sulamasını sağlayarak kazanımın öğrenilmesi desteklenir.

Tablo 12'ye göre 'Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?' sorusuna 'sınıf dışı öğretim teknikleri' kullanarak etkinlikler düzenliyorum cevabını veren öğretmenler okul dışı gezileri, proje ödevi, ev ziyareti, yakın çevre gezileri yaptıkları görülmektedir. Buna göre tablo incelendiğinde öğretmenler öğrencilerin değerleri kazanması ve sosyal çevrelerini tanımak için en çok gezi düzenlediklerini söyleyebiliriz. Öğretmenlerin sınıf dışı öğretim teknikleri hakkındaki düşünceleri ise şunlardır: Ö.10, Ö.17, Ö.34, Ö.36

Ö.10(erkek, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Çevremizde gezilebilecek yerleri ziyaret ediyoruz. Konuyla ilgili belgeler izletiyorum. Aile ile birlikte yapılabilecek proje ödevleri veriyorum.

Ö.17(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Büyük şehir yalnızlığı ve kopukluğuna inat ne yapabiliyorsak diyelim. Değerler kazanımı toplumda iç içe tecrübelerle olur. Geziler ve ev ziyaretleri dışında bir şey yapamıyoruz.

Ö.34(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

En etkili yöntemin geziler olduğunu düşünüyorum. Okul gezileri dışında kendim de hafta sonları öğrencilere faydalı olacağını düşündüğüm yerlere götürüyorum.

Ö.36(kadın, diğer fakülteler mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Piknik gezileri doğayı tanımak için, Sultanahmet Ayasofya gibi geziler tarihimizin tanımak için meslek tanıtıcı geziler vb.. düzenliyorum.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan kadın veya erkek sınıf öğretmenlerinin grupla öğretim tekniklerini kullandıkları görülmüş. Mesleki tecrübesi 10 yıldan fazla olan erkek sınıf öğretmenlerin sınıf dışı etkinlikleri daha çok yaptıkları tespit edilmiştir. Buradan da mesleki tecrübe veya kıdem artışının sınıf öğretmenlerinde sınıf dışı etkinliği yapmaya daha eğilimli bir durum oluşturdukları ifade edilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin özellikle hayat bilgisi dersi için çocuklara kazanımları içselleştirmelerini sağlamak için uyguladıkları tekniklerin önemli olduğu ve geleneksel olarak ifade edilen yöntem ya da tekniklere hedeflere ulaşamayacağı açıktır.

Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere beşinci soru olarak, '*Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliliği hakkında görüşleriniz nelerdir?*' sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13

Öğretmenlerin Araştırmanın Beşinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Atatürkçülük ile konularının yeterliliği	f	%
Yeterli		
Sade ve anlaşılır	10	% 18,51
Kazanım sayısı yeterliği	9	% 16,66
Yetersiz		
Milli ve manevi değer eksikliği	14	% 25,92
Kazanım sayısı azlığı	20	%37,03

Tablo 13’de görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliliği hakkında görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ‘yeterli’(f:19), ‘yetersiz’(f:34) şeklinde 2 temaya ayrılarak incelenmiştir.

‘Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliliği hakkında görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ‘yeterli’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.3, Ö.14, Ö.45,

Ö.3(erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Kazanımların çoğunda Atatürkçülük ile ilgili konular mevcut olarak yeterli görüyorum.

Ö.14 (kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Atatürkçülük konusu yeterli fakat Atatürk’ü doğru anlatma konusunda ne kadar yeterliyiz onu bilemem.

Ö.45(erkek, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeterli görüyorum. Önceki yıllarda Atatürkçülük ile ilgili konular öğrenciler için daha karmaşık daha uzun ve soyut geliyordu. Şimdi öğrencilerin seviyesine uygun daha yüzeysel işlenmektedir.

Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde Atatürkçülük konularının tüm konularla ilişkilendirilebileceği, Atatürkçülük konu kazanımlarının yeterli olduğu fakat öğrenciye kazandırılmakta gereken önemin verilmediği, eski öğretim programlarındaki kazanım sayısının fazlalığının öğretimi zorlaştırdığı yönünde görüşler belirtildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

‘Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliliği hakkında görüşleriniz nelerdir?’ sorusuna ‘yetersiz’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.7, Ö.19, Ö.23, Ö.30, Ö.51, Ö.53, Ö.54

Ö.7 (erkek, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Atatürkçülük konuları yaş seviyesine uygun düzeyde olması gerekir. Atatürk'ün çocukluk yıllarına daha ağırlıklı yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Ö.19 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Atatürk ve değerlerin konu ve kapsamı açısından azaldığını düşünüyorum. Önemin daha da vurgulanması gerektiğini düşünüyorum.

Ö.23 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Daha fazla yer verilmeli. Milli duyguları, daha fazla benimsemeli ki İstiklal Marşı ve bayrak törenlerinde nasıl durması gerektiğini öğrenebilsin.

Ö.30 (erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

T. C. Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün daha geniş kapsamlı olarak tanıtılması kanaatindeyim.

Ö.51 (erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değil Atatürkçülük konuları son zamanlarda azaltıldı. Milli günler, bayramlar ve Atatürk kavramının içi boşaltılmak istendi.

Ö.53 (erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Atatürk'ü ezberletmek bizi 20.yy'a çıkarabilir ama ne yazık ki 21. 22... yy 'lara çıkaramaz. Yeterli değil. Tamamen ezber. Çocuktaki Atatürk'ü ortaya çıkarmaya yönelik olmalı.

Ö.54 (kadın, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yeterli değil, son program değişikliğiyle Atatürkçülük konuları çok kısa tutulmaya çalışıldı. Bu durum öğrencinin değerlere sahip çıkmasının önüne geçilmek gibi bir politika oluşturuldu.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan 15 yıldan fazla mesleki tecrübesi olan erkek sınıf öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının yetersiz olduğu cevabını verdikleri görülmüştür. Devlet okulunda çalışan kadın sınıf öğretmenlerinin

bir kısmı da Atatürkçülük kazanımlarını yeterli görmüşlerdir. Her iki grubun da kendilerine göre haklı gerekçeleri olduğu ifade edilebilir.

Atatürkçülük ile ilgili konuların yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde Atatürk'ün vatan ve millet sevgisi kazanımlarının çıkarıldığı, Atatürk'ün önderliğinin çocuklara aşılabilmesinin zorlaştığı, Türk milletinin milli birlik ve beraberliğini sağlayan konuların azaltıldığı yönünde görüşler olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere altıncı soru olarak, '*Hayat bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?*' sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Öğretmenlerin Araştırmanın Altıncı Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Fen ve sosyal konularının dağılımı	f	%
Dengeli dağılım	28	% 52,83
Dengesiz dağılım	25	%47,16
Fen konuları eksik/az	18	% 33,33
Sosyal konuları eksik/az	9	%16,66
Sosyal konuları fazla/çok	5	%9,25

Tablo 14'te görüldüğü gibi öğretmenlerin '*Hayat bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?*' sorusu cevapları '*dengeli dağılım*'(f:28), '*dengesiz dağılım*'(f:25) 2 temaya ayrılmış '*dengesiz dağılım*' teması

kendi içinde ‘fen konuları eksik’, ‘sosyal konuları eksik’, ‘sosyal konuları fazla’ olacak şekilde gruplara ayrılarak incelenmiştir.

‘Hayat bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?’ sorusuna ‘*dengeli dağılım*’ cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.2, Ö.6, Ö.18, Ö.54

Ö.2 (erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yaş grubuyla ilgili bakıyorum duruma kazanımlar öğrencilerin gelişimsel özelliklerine göre dağıtılmıştır.

Ö.6 (kadın, diğer fakülteler mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Evet, fazlada konuya boğmaya gerek yok.

Ö:18 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Dengeli dağıtılmıştır. Konular sınıf seviyelerine indirgenmiştir.

Ö.54 (kadın, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Temel derslere yönelik hazırlık olarak düşünüldüğünde değinmek, detaylarını asıl okuduğu sınıflarda anlatılması nedeniyle yeterlidir.

Fen ve sosyal konularının dengeli dağıldığını düşünen öğretmen görüşleri incelendiğinde sınıf seviyelerine göre konu ve kazanımların yeterli olduğu, konuların eski programlara göre daha sade verildiği, sosyal ve fen konularının temel derslere hazırlık olarak verildiği görüşlerine ulaşılmıştır.

'Hayat bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?' sorusuna '*dengesiz dağılım*' cevabını veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: Ö.12, Ö.27, Ö.41, Ö.42, Ö.45, Ö.46

Ö.12 (kadın, diğer fakülteler mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

4.sınıflarda ve 2.sınıflarda çok dengeli dağılmıyor. Fen konuları daha azınlıkta kalıyor. Deneyler daha az. Hayat bilgisi konuları fazla.3. sınıfta fen ve hayat bilgisi olarak ayrılması uygun oldu.

Ö.27 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Dengeli olduğunu düşünmüyorum. Sosyal konulara daha ağırlık veriliyor.

Ö.41(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Bence yeterli değil 3.sınıftan 4.sınıfa geçişle konular birden ağırlaşıyor. Çocuklar konuları iyi kavrayamıyor.

Ö.42 (kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Maalesef dengeli değil, fen konuları yetersiz, daha fazla deneye yönelik çalışmalara yer verilmeli tabi fiziki çevrede (laboratuvar) düzenlenmeli.

Ö.45 (erkek, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Sosyal konuların fen konularına göre daha fazla olduğunu düşünüyorum.

Ö.46 (erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Fen konularının daha ağırlıklı olması gerektiğine inanıyorum.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan 10 yıldan fazla mesleki tecrübeye sahip sınıf öğretmenleri fen konuların eksikliği ya da sosyal konularının fazlalığından bahsederek kazanımların dengesiz dağıldığını belirtirken, 5 yıldan az mesleki tecrübesi olan sınıf öğretmenleri ise kazanımların dengeli dağıldığını belirtmişlerdir. Bu açıdan da kıdem süresinin artmasının öğretmenlerin alan dağılımı beklentisini de değiştirdiği ifade edilebilir.

Fen ve sosyal konularının dengesiz dağıldığını düşünen öğretmen görüşleri incelendiğinde fen konu ve kazanımlarının az olduğuna, sosyal konularının eksik ya da fazla olduğu görüşleri ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %46'sı fen ve sosyal konularının dağılımında dengesizlik olduğunu belirtmiştir. Bu eksikliklere bakıldığında; sosyal konularının fen konularına göre fazla olması, fen konularının yetersiz olması, okulların fiziki alt yapısının yetersiz olması gibi birçok problem olduğu görülmüştür.

Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere yedinci soru olarak, '*Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?*' sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin Araştırmanın Yedinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Güçlü ve zayıf yönleri		f	%
Güçlü yönleri	Günlük yaşam becerileri kazandırılması	18	% 33,33
	Kazanımların yeterliliği	4	% 7,40
	Görsellik	1	% 1,85
Zayıf yönleri	Uygulama alanı eksikliği	16	% 29,62
	Mili ve manevi değerler eksikliği	7	% 12,96
	Disiplinler arası ilişkilendirme	3	% 5,55
	Ders saati azlığı	2	% 3,70

Tablo 15'te görüldüğü gibi öğretmenlerin 'Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?' sorusu cevapları '*güçlü yönleri*'(f:23), '*zayıf yönleri*'(f:28)olarak 2 temaya ayrılmıştır. Güçlü yönleri teması kendi içinde '*günlük yaşam becerileri kazandırılması*', '*kazanımların yeterliliği*' ve '*görsellik*' olarak 3 gruba ayrılmıştır. Zayıf yönleri teması '*uygulama alanı eksikliği*', '*milli ve manevi değerler eksikliği*', '*disiplinler arası ilişkilendirme*' ve '*ders saati azlığı*' olacak şekilde gruplara ayrılarak incelenmiştir.

'Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?' sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde programın güçlü yönleri ile ilgili düşünceler şu şekildedir.

'*Günlük yaşam becerileri kazandırılması*' ile ilgili görüşler: Ö.7, Ö.12, Ö.19, Ö.22,

Ö.7 (erkek, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Programın güçlü yönleri hayatla ilgili, günlük yaşamla ilgili, çocukların ilgisini çekiyor.

Ö.12 (kadın, diğer fakülteler mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Güçlü yönleri; Hayat bilgisi dersinde işlenen konular genellikle hayatın içinde yer alan, sürekli karşılaştıkları konular olması.

Ö.19 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Günlük yaşam becerilerini kazandığını düşünüyorum.

Ö.22 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Güçlü yönü bence gündelik hayat problemlerine değinerek öğrencilere tecrübe kazandırmasıdır.

'Kazanımların yeterliliği' ile ilgili görüşler: Ö.17, Ö.48

Ö.17 (kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Güçlü yönleri; kazanımlar cidden iyi. Nokta atışı yapılmış.

Ö.48 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Yeteri kadar kazanım olduğunu düşünüyorum. Bizlerde kazanımları etkinliklerle zenginleştirmeye çalışıyoruz.

'Görsellik' ile ilgili görüşler: Ö.49

Ö.49 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Görsellerin ağırlıkta olması iyi.

Hayat bilgisi programının güçlü yönlerinin olduğunu düşünen öğretmen görüşleri incelendiğinde kazanımların yeterli olduğuna, programda gereken görsellere yer verildiği, hayat bilgisi dersinin günlük yaşam becerilerinin kazandırılmasını desteklediği sonucuna varılmıştır.

'Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?' sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde programın zayıf yönleri ile ilgili düşünceler şu şekildedir.

'Uygulama alanı eksikliği' ile ilgili görüşler: Ö.6, Ö.14, Ö.36, Ö.41, Ö.44

Ö.6 (kadın, diğer fakülteler mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Çocuklarda farkındalık yaratıyor. Ancak uygulama olmadığı için yerine ulaşmıyor.

Ö.14 (kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Bana göre en zayıf yanı yaparak yaşayarak gezerek görerek yaşama şansımızın çok az olması. Her şeyin kâğıt kalem üzerinde yapılması.

Ö.36 (kadın, diğer fakülteler mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Biraz daha yaparak yaşayarak çocukların etkin olarak katıldığı etkinliklerle desteklenebilir.

Ö.41(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Zayıf yönü yüzeysel öğrenmeleri yaşayarak öğrenme ortamı yok.

Ö.44 (erkek, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Programda verilen istenilen davranışları kazanması için uygulama ortamı pratik yaparak içselleştirme sınırlılığı var.

'Milli ve manevi değerler eksikliği' ile ilgili görüşler: Ö.18, Ö.23, Ö.37, Ö.49, Ö.

Ö.18 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Atatürk kazanımlarının azlığı zayıf yönüdür.

Ö.23 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Zayıf yönü; değerler üzerine daha fazla durulmalı.

Ö.37 (kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Aile arası kültür farkları olduğu için bazı konular yeteri kadar etkili olamıyor.

Ö.49 (kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Atatürkçülük konuları yetersiz.

'Disiplinler arası ilişkilendirme' ve 'ders saati azlığı' ile ilgili görüşler: Ö.27, Ö.52

Ö.27 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Zayıf yönleri, disiplinler arası ilişkilendirmenin zayıf olmasıdır.

Ö.52 (kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Zayıf yönleri; Öğrenci merkezde hayata hazırlamayı hedef aldığı için daha çok ders saat olarak verilmesi gerektiğine inanıyorum.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan 6 yıldan fazla mesleki tecrübesi olan kadın öğretmenler hayat bilgisi dersinin güçlü yönlerinin ağırlıkta olduğunu belirtmişlerdir. Mesleki tecrübesi 6 yıldan az olan kadın öğretmenler de programın milli ve manevi değerler yönünden, ders saati azlığı gibi durumlardan dolayı zayıf olduğunu söylemişlerdir. Erkek sınıf öğretmenlerinin ise bu açıdan dikkat çekici ortak bir görüşü söz konusu olmamıştır.

Hayat bilgisi programının zayıf yönlerinin olduğunu düşünen öğretmen görüşleri incelendiğinde Atatürkçülük kazanımlarının azlığı, değerler eğitime gereken önemin verilmediği, eski programlara göre ders saatin daha az olduğu, derste öğrenilen davranışların günlük hayata aktarmada zorluk yaşandığı, kazanımlara ait yeterince uygulama yapılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın Sekizinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere sekizinci soru olarak, '*Hayat bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*' sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlerin Araştırmanın Sekizinci Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Karşılaşılan sorunlar	f	%
Ders saati azlığı	5	% 9,25
Araç gereç ve materyal eksikliği	4	% 7,40
Okul fiziki şartların yetersizliği	7	% 12,96
Yaparak yaşayarak uygulama zorluğu	12	%22,22
Soyut konuların varlığı	3	% 5,55
Gerçek yaşantı uyumsuzluğu	3	% 5,55
Sınıf mevcudu	1	% 1,85
Sorun yaşamayanlar	13	%24,07
Cevap vermeyenler	6	% 11,11

Tablo 16’da görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘Öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?’ sorusu cevapları ‘*karşılaşılan sorunlar*’, ‘*sorun yaşamayanlar*’, ‘*cevap vermeyenler*’ şeklinde 3 temaya ayrılmıştır. Karşılaşılan sorunlar teması kendi içerisinde ‘*ders saati azlığı*’, ‘*araç gereç ve materyal eksikliği*’, ‘*okul fiziki şartların yetersizliği*’, ‘*yaparak yaşayarak uygulama zorluğu*’, ‘*soyut konuların varlığı*’, ‘*gerçek yaşantı uyumsuzluğu*’, ‘*sınıf mevcudu*’ 7 gruba ayrılarak incelenmiştir.

‘Öğretmenlerin ‘Hayat bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?’ sorusuna uygularken sorun yaşadıklarını belirten öğretmen görüşleri şu şekildedir.

‘*Ders saati azlığı*’ konusunda sorun yaşayan öğretmen görüşleri; Ö.18, Ö.19, Ö.22

Ö.18(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Zaman yetersiz kalıyor. Çünkü yaparak ve yaşayarak yapılacak olan bu ders için ders saati yetersiz kalıyor.

Ö.19(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yaparak yaşayarak yürütülmesi gereken bir ders olduğu için program zayıf kalıyor. Zaman yetmiyor.

Ö.22(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Zaman yetersiz olması en büyük sıkıntıdır.

'Araç gereç ve materyal eksikliği' konusunda sorun yaşayan öğretmen görüşleri;
Ö.44, Ö.49

Ö.44(erkek, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Araç gereç ve materyal eksikliği, fiziki ortamların yetersiz olması başlıca sorunlar sayılabilir.

Ö.49(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Uygulamadaki sıkıntı teknolojik imkânlar, maddi imkânlar çünkü bazı konuların teknolojik materyallerle desteklenmesi gerekiyor.

'okul fiziki şartların yetersizliği' ile ilgili uygulamada sorun yaşayan öğretmen görüşleri: Ö.31, Ö.51

Ö.31(erkek, lisans tamamlama mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Okullarda yeterli uygulama alanları olmaması.

Ö.51(erkek, lisans tamamlama mezunu, 15 yıldan arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Sorun; kavramları verme alanları olmaması uygulayıcı için(örneğin trafik parkı gibi) minik alanların olmaması sadece teorik bilgi edilmesine neden oluyor. Hizmet içi eğitimle değil okulların fiziki yapısının değişmesi gerekir.

'Yaparak yaşayarak uygulama zorluğu' ile ilgili uygulamada sorun yaşayan öğretmen görüşleri; Ö.19, Ö.36, Ö.39

Ö.19(kadın, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Yaparak yaşayarak yürütülmesi gereken bir ders olduğu için program zayıf kalıyor.

Ö.36(kadın, diğer fakülteler mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Biraz daha yaparak yaşayarak çocukların etkin olarak katıldığı etkinliklerle desteklenebilir.

Ö.39(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

İmkânların yetersiz olması. Yaparak yaşayarak öğrenme olasılığının olmaması, okullarda imkânların kısıtlı olup sınıf dışına çıkılmaması.

'Sınıf mevcudu' ile ilgili uygulamada sorun yaşayan öğretmen görüşleri; Ö.42

Ö.42(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Materyal eksikliği, ortamın yetersizliği, kişi sayısı, yaşayarak, gezerek öğrenmenin sağlanması gibi faktörlerin gözden geçirilip iyileştirilmesi gerekli.

'Soyut konuların varlığı' ile ilgili uygulamada sorun yaşayan öğretmen görüşleri;

Ö.33, Ö.52

Ö.33(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

İlkokul birinci sınıfta soyut kalıcı konular var. Örneğin Millî Bayramlar, bayrağa saygı gibi konular çocukların anlaması açısından zor konular.

Ö.52(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Programın uygulanmasında konular çok fazla soyut kalmaktadır. Bilgi ağırlıklı ilerlemektedir. Hayat bilgisi adından da anlaşılacağı üzere daha somut daha hayatın içerisinde ilerlemelidir.

'Gerçek yaşantı uyumsuzluğu' ile ilgili uygulamada sorun yaşayan öğretmen görüşleri:

Ö.2, Ö.17, Ö.37

Ö.2(erkek, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Öğrendiğimiz birçok kazanımı uygulamada yapmıyoruz. En basit örneği trafik eğitimi emniyet kemeridir. Çocuğun ailesi emniyet kemeri kullanmıyor iken ona bu kazanımı vermek oldukça zor, yaşları daha büyüdüğünde uygulamak daha da zor olacaktır.

Ö.17(kadın, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Benim dramım, değişime direnen aileler ve çocukla ile gitgide dejenere olan bir toplum ortaya çıkıyor olması. Avrupa da beş yıl öğretmenlik yaptım. Gözlemlerim toplumun gelişimi, öğrenilenlerin yaşamın her alanında uygulanışı. Bizde bunu başaramıyor olmak gerçekten çok üzücü...

Ö.37(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Hayat Bilgisi dersinde anlatılan ile çocuğun gerçek yaşantısı ailede kültür farkı bulunuyor. Bazı kazanımlar bu yüzden kazandırılmıyor.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan kadın veya erkek sınıf öğretmenlerinin kıdemleri ve görev yaptıkları okul türü ne olursa olsun çoğu uygulamada sorunlar yaşadıklarını yani yaparak yaşayarak eğitim etkinliklerini uygulayamadıkları görüşünde olduğu tespit edilmiştir.

‘Hayat bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?’ sorusuna sorun yaşadığını ifade eden öğretmen görüşleri incelendiğinde okullardaki fiziki imkânların eksikliği ve imkânların kısıtlılığından dolayı uygulama alanının olmayışı, öğrencinin öğrendiği ile gerçek hayatta karşılaştığı durumlar arasında uyumsuzluk olduğu, konu kazanımları incelediğinde özellikle 1 ve 2. sınıf seviyelerinde kazanımların soyut kaldığı öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın Dokuzuncu Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlere dokuzuncu soru olarak, ‘*Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?*’ sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Öğretmenlerin Araştırmanın Dokuzuncu Sorusuna Verdikleri Cevaplar, Frekans Dağılımları ve Yüzdeliği

Hizmet eğitim ihtiyacı	f	%
Verilmeli		
Uygulamalı hizmet içi eğitim	28	% 51,85
Verilmemeli	20	%37,03
Daha önemli problemler giderilmeli	15	% 27,77
İmkânların yetersizliği	5	% 9,25
Cevap vermeyenler	6	% 11,11

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğretmenlerin ‘*Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?*’ sorusu cevapları ‘*verilmeli*’, ‘*verilmemeli*’ şeklinde 2 temaya ayrılarak incelenmiştir.

Öğretmenlerin ‘*Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?*’ sorusuna *hizmet içi eğitim verilmeli* görüşleri şu şekildedir: Ö.10, Ö.30, Ö.41, Ö.46, Ö.52

Ö.10(erkek, fakülte mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Gerçek hayatta uygulanabilirliğinin az olması. Konuyla ilgili eğitimler verilmeli. Eğitimlerin PowerPoint şeklinde değil de uygulamalı ve öğretmeni de eğitime katarak olmalıdır.

Ö.30(erkek, lisans tamamlama programı mezunu, 15 yıldan fazla mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

İletişim konularının güncellenerek bu yönde çeşitli eğitimler, konferanslar ve seminerler düzenlenebilir görüşümdedir.

Ö.41(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Hizmet içi eğitimler verilmelidir. Öğretmenler ne kadar bilgili olursa öğrencileri o kadar iyi yetiştirirler.

Ö.46(erkek, fakülte mezunu, 6-10 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor))

Hizmet içi etkinlikler olmalı. Daha zengin ve doyurucu etkinlikler hakkında gelişim göstermeliyiz.

Ö.52(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, özel okulda çalışıyor)

Kazanımlara da paralel olarak kesinlikle hizmet içi eğitim verilmelidir.

Öğretmenlerin programı uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin hizmet içi eğitim almak isteme sebepleri arasında mesleki anlamda doyuma ulaşma, hayat bilgisi alanına hâkim olma, derslerin işlevselliğinin artırılabilmesi olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin ‘Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?’ sorusuna *hizmet içi eğitim verilmemeli* görüşleri şu şekildedir: Ö.34, Ö.39, Ö.42

Ö.34(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor))

Bazı konular öğrencinin ilgisini çekmeyebiliyor. Öğretmen bu tarz sıkıntıları kendi sınıf içerisinde çözebilir. Bununla ilgili hizmet içi eğitime gerek olmadığını düşünüyorum.

Ö.39(kadın, fakülte mezunu, 1-5 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor))

İmkânların yetersiz olması. Yaparak yaşayarak öğrenme olasılığının olmaması, okullarda imkânların kısıtlı olup sınıf dışına çıkılmaması. Hizmet içi eğitimle aşılabileceğini düşünmüyorum.

Ö.42(kadın, fakülte mezunu, 11-15 yıl arası mesleki tecrübe, devlet okulunda çalışıyor)

Materyal eksikliği, ortamın yetersizliği, kişi sayısı, yaşayarak, gezerek öğrenmenin sağlanması gibi faktörlerin gözden geçirilip iyileştirilmesi gerekli. Eğitimden önce sorunlar giderilmelidir.

Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden fakülte mezunu olup özel okullarda çalışanlar sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim almaya istekli oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılan kadın sınıf öğretmenlerinin ise hizmet içi eğitim almayı kabul etmeyip öncelikle diğer problemlerin giderilmesi gerekliliğinden bahsettikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin programı uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin hizmet içi eğitim almak istememe sebepleri arasında hizmet içi eğitimden önce çözülmesi gereken problemlerin 'okul fiziki yapı problemleri, sınıf mevcudu problemleri, araç gereç ve materyal eksikliği' olduğunu dile getirmişleridir. Bu problemlerin hizmet içi eğitim olarak çözüleceğini düşünmedikleri için hizmet içi almak istemedikleri söylenilebilir.

Bölüm 5: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde sınıf öğretmenleri ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen bulgulara bağlı olarak, ulaşılan sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde bulgulara dayanarak elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Sonuçlar alt amaçlar uygun olarak sırayla verilmiştir.

Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenler temel yaşam becerilerinin kazandırılması, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma, kendini tanıma ve kişisel bakım ve temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma yönünden Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun ilk üç kademesinde kesinlikle olması gerektiği görüşünde oldukları görülmüştür.

Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda kazanımların önerilen süre içerisinde tamamlanması, çocukların yaş gruplarına göre uygun olması, temel bilgilerin rahatlıkla veriliyor olmasıyla Hayat Bilgisi dersi kazanım sayısının yeterli olduğunu belirtmişleridir. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan bazı öğretmenler Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını çağın gereksinimlerini karşılamadığı, müfredatın ve toplumun beklentilerini karşılamadığı için yetersiz gördükleri tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi dersi kazanımları öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?

Görüşme sonuçlarına göre öğretmenlerin konu kazanımlarının hayatın içinden olduğunu ve öğrencinin yakın çevresini tanmasına katkı sağladığını düşünerek kazanımların öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli bulduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen araştırmaya katılan öğretmenler içerisinde kazanımlarda değerler eğitime ve gelenek göreneklere gereken zamanın ayrılmadığını, programın çağın ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünenler olduğu görülmüş bu yüzden de programı yeterli bulmadıkları sonucu elde edilmiştir.

Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?

Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda programda yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için daha çok sınıf dışı öğretim tekniklerinden olan gezi tekniğine daha sonra öğretmenlerin grupta öğretim tekniklerinden olan drama, tiyatro, oyun, örnek olay gibi teknikleri tercih ettikleri görülmüştür. Bireysel öğretim tekniklerinden olan empati, röportaj, balık kılıcı, zihin hartası, araştırma gibi teknikleri sınıf dışı öğretim tekniklerine ve grupta öğretim tekniklerine göre daha az kullandıkları tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkında görüşleriniz nelerdir?

Görüşme sonucunda öğretmenler Atatürk kazanımlarının eski programlara göre sayısal olarak azaltıldığını, Atatürkçülük ile ilgili verilen kazanımların içerik olarak çok yetersiz olduğu bu konuda öğretmenlerin programı uygularken inisiyatif aldıklarını söyleyerek Atatürkçülük konularının eksik ve yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise her konu kazanımının Atatürkçülüğe bağlanabileceğini, kazanım sayısından çok işlevselliğinin önemli olduğunu belirterek Atatürkçülük ile ilgili konuları yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal konuların dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?

Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda fen ve sosyal konularının dağılımında öğretmenlerin kararsız kaldıkları görülmüştür. Öğretmenlerin %52'si dengeli dağıldığını düşünürken %48'si dengeli bir dağılımın olmadığını belirtmişlerdir. Bundan dolayı öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında fen konularının az olduğu, sosyal konularının fazla olduğu kimine göre de sosyal konularının az olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda öğretmenler Hayat Bilgisi dersinin günlük yaşam becerilerini kazandırdığını, kazanımların yeterli olduğunu ve programın görsellerinin öğretim ortamını desteklediği yönünde güçlü yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise programın uygulama alanı eksikliğinin olduğunu, öğrenciye milli ve manevi değerleri kazandırmada eksik kaldığını, disiplinler arası ilişkilendirmenin yetersiz olduğunu ve ders saatlerinin artırılması gerektiğini düşünerek programın zayıf yönlerini belirtmişlerdir.

Hayat Bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenler yaşadıkları en büyük sorunun kazanımların uygulama alanlarının çok kısıtlı olması olarak belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra okul fiziki şartlarının yetersizliği, ders saatlerinin az olması, ders içi araç gereç ve materyal eksikliği, öğretilen ile çocuğun gerçek yaşantısının uyumsuzluğu karşılaşılan sorunlar olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenler içerisinde Sorun yaşıyan öğretmenler olduğu gibi sorun yaşamayan öğretmenlerin olduğu da tespit edilmiştir.

Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar sonucunda yeni öğretim programı kapsamında hizmet içi verilmelidir görüşünü bildiren öğretmen sayısı verilmemelidir diyenlere göre fazla olduğu tespit edilmiştir. Hizmet içi eğitim almak isteyen öğretmenler eğitim sonrası öğretim ortamında daha etkili ve konulara daha hâkim olacakları kanaatinde olduğu görülmüştür. Hizmet içi eğitim almak istemeyen öğretmenlerin ise öncelikli olarak okullarda fiziki şartların düzeltilmesi gerektiğini, ders araç gereç materyal eksikliği giderilmesi gerektiğini düşündüklerinden dolayı hizmet içi eğitim almak istemedikleri görülmüştür.

Cumhuriyetin ilanından bu güne kadar ekonomik, kültürel ve sosyal alanlar başta olmak üzere farklı alanlardaki değişimlerin en etkili güçlerinden biri olan eğitim; evrensel bir değişim ve yenilenme içerisindedir. Bahsedilen yenilenme içerisinde hazırlanan müfredat programları farklı boyutlara sahip olmalarına rağmen hızla değişen dünyada etkisini çok çabuk kaybetmekte bundan dolayı öğretim programlarının düzenlenmesi, değiştirilmesi ve yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Hayat Bilgisi öğretim programı Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar birçok kez düzenlenmiş, değişime uğramış ve yenilenmiştir. Öğretim programı değişiklikleri 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve son olarak 2018 yılında yapılmıştır.

Gelişen ve değişen dünyada ilkökul dönemindeki çocuklara birey, toplum ve doğa gibi alanlarda temel bilgi ve becerileri kazandırmada Hayat Bilgisi dersinin önemi çok büyüktür. Araştırmaya katılan öğretmenlerde ilkökul ilk 3 sınıfta hayat bilgisi dersinin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Baysal, Tezcan ve Demirtaş Nemli (2017) yaptıkları araştırmanın sonucunda çocukların ilkökula başlamasıyla birlikte yeni bir ortama girdiklerini, okul öncesi dönemden sonra yeni bir ortama girdiklerini ve aile ortamı dışında ihtiyaç duyacakları ve kullanacakları birçok beceri ya da davranışın Hayat Bilgisi dersi ile kazanılabileceğini belirterek hayat

bilgisi dersinin gerekli olduğu görüşüne varmışlardır. Gültekin ve Kılıç (2015)'ın araştırmasına katılan öğretmenlerin biri hariç geriye kalanların hepsi Hayat Bilgisi dersinin ilkokulda olması gerektiğini savunmuştur.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar hayat bilgisi dersi kazanımları incelendiğinde kazanım ifadesi ilk olarak 2005 programında karşımıza çıkmaktadır. Demir (2016)' e göre de önceki ve yeni (2005) programların farklılaştığı önemli ayrımlardan biri de öğrenme çıktıları için kullanılan terminolojidir. Önceki programlarda “amaç”, “hedef” ve “hedef davranışlardan” bahsedilirken yeni programda “kazanım” ifadesi kullanılmıştır. 2005 yılı sonrası yapılan 2009, 2015 ve 2018 programlarında kazanım kelimesi iyice yerleşmiştir. Bu köklü değişimin asıl sebebi ülkemizde uygulanmaya çalışılan yapılandırmacı yaklaşım anlayışıdır diyebiliriz. ERG (2005) de bu kullanımın amaç olarak yüzeysel olmadığı, aksine programın benimsediği felsefi yaklaşıma uygun bir çıkış olduğunu belirtmiştir. Son üç program kazanımlar açısından ele alındığında 2009 programında 292 kazanım, 2015 programında bu sayı yaklaşık olarak yarıya kadar indirilmiş ve 146 olmuştur. 2018 programında ise kazanım sayısı 148 olmuştur. Bu durum asıl sebebi ise ders saatinde yapılan değişiklik olabilir. Yapılan bu değişikliklerle birlikte programın asıl uygulayıcı olan öğretmenler kazanım sayılarını yeterli bulmuşlardır.

Hayat bilgisi dersini oluşturan en önemli unsurlardan biri kazanımlar (hedef, amaç)dır. Kazanımlarda günlük hayat ile ilişkilendirmeli öğrenciyi hayata hazırlamada destek olacak nitelikte olmalıdır. Araştırma sonuçlarına göre 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımları öğrencileri hayata hazırlamada kısmen yeterli bulmuşlardır. Kazanımların öğrenciyi hayata hazırlama aşamasında eksik kaldığı söylenilebilir. Bunun birçok sebebi olabilir. Bunlar; derslerin yaparak yaşayarak işlenmemesi, öğrencinin ailesinden gereken desteği görememesi, sınıf ortamı ve sınıf mevcudu, derslerin işleniş biçimi ve öğrencilerin kişisel farklılıklarının göz ardı edilmesidir. Güteryüz (2013) araştırmasında ilkokul ilk 3

sınıfta hayat bilgisi dersi öğretimi için sınıf ortamlarının değiştirilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Baysal, Tezcan ve Demirtaş Nemli (2017) öğrenciyi hayat hazırlayan, hayatın içinde bulunan sorunlara çözüm üreten, aktif birey ve vatandaş olmayı amaçlayan bu ders, sosyal hayata hazırlamaya çalışırken alışıla gelmiş sınıf ortamı içerisinde ve küçük yaş grubu ile hayatı anlatmakta güçlük yaşanabileceği görüşü vurgulamıştır.

2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarında değerlere daha kapsayıcı ifadelerle yer verilmiştir. 2015 programının amaçlarında önceki programlardan farklı olarak bilimsellik değeri vurgulanmaktadır(Avcı ve Kayabaşı 2018). Programların amaçları içerisinde vurgulanan değerlerin değişiklik göstermesi toplumumuzda yaşanan değişim ve ihtiyaçlarla açıklanabilir. Araştırmaya katılan öğretmenler değerleri kazandırmak için sınıf dışı geziler, drama, oyun ve tiyatronun önemli olduğunu vurgulamıştır. Öztürk, Kalfacı (2017)'nin araştırmasına göre öğretim programındaki etkinlikler, ilgili oldukları kazanımları kavratmaya yönelik hazırlanmış olup, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2009 yılında yapılan öğretim programı içerisinde Atatürkçülük konuları 'Atatürkçülük İle İlgili Konular ve Açıklamalar' başlığı altında verilmiş ve bu başlık içerisinde 28 kazanım bulunurken 2015 ve 2018 programlarında Atatürkçülük konulara ayrıca başlık verilmemiştir. 2018 programında Atatürkçülük ile ilgili her sınıf düzeyinde bir kazanıma yer verilmiştir. Yapılan bu çalışmalara göre Atatürkçülük kazanımlarının sınırlılık içerdiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü 2009 programında yer alan Atatürkçülük konuları 2015 ve 2018'de yer almamıştır (Tay ve Baş, 2015).Demir (2016) Hayat Bilgisi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen adayları görüşlerini ele aldığı araştırmasında öğretmen adayları vatanın birliği, bütünlüğü ve bölünmezliği, Atatürk ve Cumhuriyet'in değerine ilişkin kazanımlar, Türk bayrağı, İstiklal Marşı ve Andımız ile ilgili kazanımlar olması yönünde görüş belirtmişlerdir. Tezcan (2011)'a göre de eğitimin tüm kademelerinde, öğrencilerin

Atatürk ilke ve inkılâplarına, Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirilmesi" gerekmektedir.

Öğretmenler Hayat Bilgisi dersinde fen ve sosyal konuların dengeli dağılmadığını belirtmişleridir. Özellikle fen konularının 1. ve 2. sınıfta yetersiz olduğunu düşünmelerinin asıl sebebi fen dersin ayrı bir ders olarak da 3. sınıftan itibaren okutuluyor olması olabilir. Aynı bulgulara Baysal, Tezcan ve Demirtaş Nemli (2017) nin araştırmasında rastlanılmıştır. Buna rağmen 3. sınıfta fen dersinin olması bir ve ikinci sınıftaki açığı kapatabileceği söylenebilir. Aybek ve Aslan (2015) nin araştırmasında öğretmenlerinin 3. sınıf Fen Bilimleri dersine karşı olumlu tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu olumlu düşüncelerin oluşmasına yaparak yaşayarak öğrenmenin sağlanması, günlük yaşamda kullanılacak bilgilerin öğrenilmesi, deneysel etkinliklerin sürekli yapılıyor olması gibi durumların katkı sağladığı söylenebilir.

Eğitim sisteminin içerisindeki programlar ne kadar toplumun ve çağın ihtiyaçları doğrultusunda hazırlansa da öğretmenler tarafından yeterince anlaşılmadığı sürece teoride kalacak programlar olurlar. Bir program ne kadar eksiksiz bir şekilde geliştirilmiş olursa olsun sonuç olarak programın (Yel, Taşdemir ve Yıldırım, 2008) işlevselliğini sağlayacak olanlar, onun uygulayıcısı konumundaki öğretmenlerdir (Gömleksiz ve Bulut, 2007; Nalçacı, 2009). Son dönemlerde yapılan öğretim programlarının asıl uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerine yöneliyor olma çabası da bu yüzdendir. En iyi öğretim programı öğretmenin anlayabildiği ve uygulama yaparken minimum seviyede problemle karşılaştığı programdır demek çokta yanlış olmaz. Bu düşünceyle birlikte uygulamada yaşanan sorunları temalar halinde incelenmiştir. Öğretmenler yeni öğretim programlarını uygulamada yaşadıkları sorunların başında ders saati azlığı, sonrasında ders araç gereç ve materyal eksikliği, okul fiziki yapısı, sınıf mevcudu gibi sorunlar gelmektedir. Karacaoğlu ve Acar (2010)'nun yaptığı

araştırmada da aynı bulgular elde edilmiş olması belirtilen sorunlar üzerine çalışma yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

Araştırmada hizmet içi eğitim değişkeni üzerinde elde edilen bulgulara göre hizmet içi eğitim alan öğretmen sayısı çok azdır. Buna bağlı olarak sınıf öğretmenlerine belirli aralıklarla hizmet içi eğitim vererek programlar hakkında bilgilendirmelerin yapılması programların ve derslerin uygulanabilirliği açısından oldukça önemlidir. Üstüner (2000) ülkelerin ihtiyaç duyduğu nicelikte ve nitelikte insan gücünü eğitime ve yetiştirme yükünü üzerinde taşıyan öğretmenlerin okullarında daha verimli çalışmaları, çağın gerektirdiği teknolojik gelişmelere uygun öğretim ve eğitime süreçlerini yürütebilmeleri adına mesleklerinde yetkinleşmeleri gerekmektedir görüşü araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Bu araştırmada da öğretmenler hizmet içi eğitimi alma yönünde eğilim göstermiştir. Kaçan (2004) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda ilköğretimin ilk kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin genel olarak mesleki gelişim ve hizmet içi eğitimin bilincinde oldukları, bunun için çaba harcadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Günümüzde, ekonomik ve sosyal gelişmenin en önemli itici gücü olan eğitim, tüm dünyada hızlı bir değişim ve dönüşüm içindedir (Genç ve Kıncal, 2005). Hızla değişen dünyada her program birçok yönüyle kısa zamanda eskiyecektir. Bunun için programlar sürekli olarak incelenmeli ve gerekli görüldüğünde değiştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır (Nalçacı, 2006). Hayat bilgisi dersi programının olumlu yönlerini öğretmenler tarafından belirtilmiş bunun yanında eksikliklerde dile getirilmiştir. Konu alanında yapılan araştırmalar dikkate alınıp incelenerek olumsuzlukların giderilmesi çalışmaları yapıp programın güncellenmesi öğretim ortamı verimliliğinin artırılacağı düşünülmektedir.

- Eğitim politikalarının toplumun ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda Türkiye’de ve dünyadaki gelişmeler ve değişimler dikkate alınarak gelişen dünyaya ayak uydurabilecek bir hale getirilmesi gerekir.
- Eğitim programları oluşturulurken, eğitimle ilgili tüm paydaşların görüş ve önerileri yeterince dikkate incelenmeli ve ona göre oluşturulmalıdır.
- Hayat bilgisi öğretim programının uygulama esnasında karşılaşılan problemlere yönelik programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerinin eğitim planlayıcıları tarafından yeterince dikkate alınması gerekir.
- Ders içi konu ve kazanımlar, anlamayı, sorgulamayı ve en önemlisi eleştirel düşünmeyi esas almalıdır. Bunun yanı sıra, öğrencide, öğrenmeye karşı merakı artırmak için, öğrenilen konuların gerçek yaşama uygunluğunun sağlanması gerekmektedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun HBÖP ile ilgili hizmet içi eğitim almamış olması göz önünde bulundurularak programın daha doğru anlaşılabilir şekilde uygulanabilmesi için konuyla ilgili öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programı uygulanabilir.
- Okuldaki ve çevredeki eğitim, araştırma, okuma ortamları artırılmalı, öğrencilerin teorik bilgi edinebileceği ve bu bilgileri uygulamaya dönüştürebilecekleri ortamlar sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Fen ve sosyal konu dağılımları yeni yapılacak olan programlarda düzenlenmelidir.
- Atatürkçülük konu kazanımları gözden geçirilmeli, milli birlik ve beraberlik, vatanın birliği ve bölünmez bütünlüğü konuları tekrar düzenlenmelidir. Bu bağlamda kazanımlarla yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acat, B., Anılan, H., Girmen, P., Anagün, Ş. (2005). Öğretmen adaylarının ilköğretim Hayat Bilgisi Programında yer alan becerilere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşleri, *Eğitimde Yansımalar VIII:Yeni İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*, Kayseri:Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Alak, G. ve Nalçacı, A. (2013). Hayat bilgisi öğretim programı öğelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 36-51.
- Aybek, B. ve Aslan, S. (2015). Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 3. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (41), 883-894.
- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146.
- Baysal, Z. Nurdan Tezcan Ö. ve Nemli, B. (2017) Hayat Bilgisi ders bütünlüğünün ve gerekliliğinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Dicle üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30,476-492.
- Beck, G. (1984). *Claus Claussen Einführung in Probleme des Sachunterrichts*. Cornelsen Vlg Scriptor.
- Bektas, M. (2001). *Hayat bilgisi ders programının değerlendirilmesi*(Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bektaş, M. (2009). Hayat bilgisi dersinin dünü bugünü. Ed: S. Öğülmüş(Birinci Baskı). , *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Belet, D. (1999). *İlköğretim kurumlarında uygulanan hayat bilgisi programının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Bellack, A. A. (1969). History of thought and practice.*American Educational Research Association*, 39(3), 283–292.

- Bıkmaz, F. (2013). *1926 İlkemektepler müfredat programı (Hayat bilgisi dersi)*. F. DilekGözütok ve Bıkmaz, F. (Ed.). Cumhuriyet'in ilânından 2013'e öğretim programlarının analizi hayat bilgisi örneği (S. 45-72). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Binbaşoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bulut, İ. (2006). *Yeni ilköğretim birinci kademe programlarının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi).Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim*(Tarihsel Gelişim), Ankara: Ankara Üniversitesi EBF Yayınları.
- Çelenk, S., Tertemiz, N. ve Kalaycı, N. (2000). *İlköğretim programları ve gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çıkrık, O. (2001). *İlköğretim okulu hayat bilgisi dersi içeriğinin öğretmen, yönetici ve müfettiş görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Demir, M. K. (2016) Hayat Bilgisi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen adayı görüşleri. *International Journal of Social Science Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3543>*. 47. 157-171.
- Demirel, Ö. (1992). Türkiye'de program geliştirme uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, 27-43.
- Erkan, S.(1996). Cumhuriyetten günümüze ilkokul programları ve hayat bilgisi programı. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 220, 19-24.
- Ertürk, S. (1998).*Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- ERG. (2005). Yeni öğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu, Erişim tarihi: 25.04.2015.http://ilkogretimonline.org.tr/vol5say1/yenimufredat_raporu%5B1%5D.pdf
- Demirel, Ö. (2006).*Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Öğrenme Yayıncılık.

- Gelişli, Y. (2005). *Türkiye’de ilköğretimin gelişimi*. Ankara: Sistem Ofset.
- Genç, S. Z. ve Kıncal, R.Y. (2005). Hayat bilgisi dersi ünitelerindeki vatandaşlık insanları ve demokrasi eğitimi ile ilgili hedeflerin analizi (1998 ve 2004 taslak programa göre). *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2007). Yeni hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 67-88.
- Gözütok, D. (2003). Türkiye’de program geliştirme çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 44-64.
- Gözütok, F. D., Taş, İ. D., Rüzgar, M. E., Akçatepe, A. G. ve Yetkiner, A. (2015). İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi kitaplarının değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14(3), 825-844.
- Gulev, D. (2008). *Biyoloji öğretmen adaylarının biyoloji konularındaki kavram yanlışları, biyoloji öğretimine yönelik öz yeterlik inançları ve tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gültekin, M., ve Kılıç, Z. (2015). Hayat bilgisi dersinin sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersleri bakımından işlevselliği incelenmesi. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies (İjocis)*, 4(8), 85-98.
- Hızlı Alkan, S. (2016). *Uygulanan hayat bilgisi öğretim programının yerelleşmesine yönelik ihtiyaç analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kalfacı, Ö. (2017). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Ordu ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Karasar, N (2005), *Bilimsel araştırma yöntemi*, (14.baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Karaca, N. H. (2008). *İlköğretim hayat bilgisi ders kitaplarının 2005 hayat bilgisi ders programında yer alan becerileri uygunluk düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar ili örnekleme)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Karagülle, D. (2003). *İlköğretim hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin kullandığı metotlar ve öğretmenlerin kullanılan metotlarla ilgili görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karaman, P. (2019). Hayat bilgisi öğretim programındaki öğelerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 347-367.
- Karacaoğlu Ö., Acar E. (2010). Yenilenen programların uygulanmasında öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar. *yüzcüncü yıl üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 45-58
<http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Katzenberger, Lothar F. (1973). *Der Sachunterricht der grundschule in theorie und praxis (Teil 2)*. Michael Prögel Verlag.
- Kayabaşı, Z. Avcı, E. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*. 16(35), 27-56.
- Kısakürek, M. A., Paykoç, F. (1987). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: AÖF yayınları, No:97.
- Kocaoluk, F. ve Kocaoluk, M. (1998). *İlköğretim okulu programı*, (30. Baskı), İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Küçüktepe, C. (1998). *EARGED Tarafından geliştirilen 1998 hayat bilgisi programının program geliştirme ilkelerine uygunluk derecesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Miles, M.B., and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.), California: Sage Publications.
- MEB. (1926). *İlkokul programı*. İstanbul: MEB.

- MEB. (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2015). *İlkokul 1. 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara: MEB
- MEB. (2018). *İlkokul 1. 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara: MEB
- Nalçacı, A. (2009). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Tay. B. (Ed). Hayat Bilgisi Öğretimi. Ankara: Maya Akademi.
- Ocak, G., Beydoğan, H. Ö. (2005). İlköğretim okulları 3. sınıf hayat bilgisi dersi içerik standartlarının öğretmen görüşlerine göre bazı değişkenler açısından yeterlilik düzeyi (Standart Belirleme-Erzurum Örneği).*Milli Eğitim Dergisi*. S.165: Ankara. URL:http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/165/ocak.htm
- Özdemir, M. (1998). *Hayat bilgisi öğrenme ve öğretme etkinlikleri*. Ankara: Pegem A yayıncılık
- Özdemir, S. M. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Gürbüz O. (Ed), PegemA Yayıncılık, Ankara
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi,1(1)*, 01-17
- Polat, S., Tanrıverdi, B., Apak, Ö. (2005). Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleştirilebilirlik düzeyleri. *Eğitimde yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu Kitabı*. Tekışık Eğitim Araştırma Vakfı. Ankara: Sim Matbaası, 440-445.
- Sabancı, A. ve Ahmet Ş. (2005). Öğretmenin etkinlik odaklı hayat bilgisi öğretiminde sınıf yönetimi değişkenleri açısından değerlendirilmesi: bilen öğretmenden bulduran öğretmene doğru. *Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Kayseri Erciyes Üniversitesi. Ankara: Sim Matbaası.

- Senemoğlu, N. (1987). *Bilişsel giriş davranışları ve dönüt-düzeltilmenin erişiyeye etkisi*.(Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Sönmez, V. (1990). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı*. (3. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu* Ankara: Anı Yayınları.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi, (Evolution Of The Social Studies Curriculum From Republic To Present). *The Journal of International Social Research*, 2 – 8.
- Uğur, T. (2006) 2005. *İlköğretim 1.,2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi ilköğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Taba, H.(1962). *Curriculum development: theory and practice*New York: Harcourt, Brace and World.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Türe, E. (2013). 1936 İlkokul Programı (Hayat Bilgisi Dersi). Gözütok (Ed.), *Cumhuriyet’in ilânından 2013’e öğretim programlarının analizi hayat bilgisi örneği* (s. 80-100). Ankara: Yargı Yayınevi
- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Balıkesir ili örneği)*.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Yel, S., Taşdemir, A. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikler. B. Tay ve A. Öcal (Ed). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (37-90). Ankara: Pegem A Akademi.

- Yılmaz, G. (2007). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulaması deneyimlerinin fen öğretimi öz yeterlik ve sınıf yönetimi inançlarına olan etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2012). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi
- Varış, F. (1994). *Eğitim bilimine giriş*, İstanbul: Alkım Yayınları Eğitim Kitapları Dizisi.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler*. (6. Baskı). Ankara: Alkım Yayınları.
- Varış, F. (1997). *Eğitimde program geliştirme, teoriler ve teknikler*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Ekler

Ek-1: Anket Ve Araştırma İzin Talebi

Sayı : 59090411-44-E.5653871
Konu : Anket Araştırma İzni

19.03.2019

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) 11.02.2019 tarihli ve 1900024106 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 08.03.2019 tarih ve 4972608 sayılı oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mehmet EKMEK'in "Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazananların Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Ek 1 Devamı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.4972608

08/03/2019

Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. 11.02.2019 tarihli ve 1900024106 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 07.03.2019 tarihli tutanağı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mehmet EKMEN'in "Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazananların Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Esenyurt ilçesinde bulunan ilkokullarda görev yapan öğretmenlere; görüşme soru formunu ve anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
08/03/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Ek- 2: Veri Toplama Araçları**HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARI DEĞERLENDİRME
ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU**

Bu çalışma, tüm ilkokullarda uygulamaya konulan yeni "Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın uygulanmasında karşılaşılan sorunları, programın olumlu ve olumsuz yanlarını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Siz değerli öğretmenlerimizin bu konularda belirteceği görüşler, söz konusu programın geliştirilmesi çalışmalarında önemli katkılar sağlayacaktır. Elinizdeki sorulara vereceğiniz cevaplar, sadece, yapmakta olduğum "Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmamda kullanılacaktır. Form, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerin yer aldığı 6 ifade ikinci bölümde ise programın öğeleri olan kazanımları değerlendirmeye yönelik görüşme formu yer almaktadır. Görüşme formunun herhangi bir yerine ad-soyad yazmanıza gerek yoktur. Araştırma bulgularının geçerliliği, görüşme formuna vereceğiniz cevapların samimi ve doğru olmasına bağlıdır. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. İlgi ve yardımlarınız için çok teşekkür ederim.

Mehmet EKMEN
Çanakkale Onsekiz Mart Üni.
Eğitim Bil. Ens. Y.L. Öğrencisi

1.BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Bu bölümde kişisel bilgiler bulunmaktadır. Her soru ile ilgili durumunuza uygun seçeneği, önündeki paranteze (X) koyarak belirtiniz.

1- Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2- Öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreniz:

( ) 1 Yıldan Az ( ) 1-5 Yıl ( ) 6-10 Yıl ( ) 11-15 Yıl ( ) 15 Yıldan fazla

3- Görev yaptığınız okulun türü: ( ) Devlet Okulu ( ) Özel Okul

4- Sınıfınız : ( ) 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf

5- En son bitirdiğiniz yükseköğretim kurumu:

( ) Eğitim Enstitüsü (2 Yıllık) ( ) Eğitim Yüksek Okulu (2 Yıllık)

( ) Lisans Tamamlama Programı ( ) Eğitim Fakültesi (4 Yıllık)

( ) Diğer fakülteler ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

6- Hayat bilgisi dersi ile ilgili daha önce herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

( ) Katıldım ( ) Katılmadım

2.BÖLÜM: Görüşme Formu Soruları

1. Hayat Bilgisi dersinin ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
2. Hayat bilgisi programında kazanım sayısı yeterli midir? Neden?
3. Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını öğrencileri yaşama hazırlamakta yeterli buluyor musunuz? Neden?
4. Hayat bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak ve sosyal çevrelerini tanımak için ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?
5. Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkında görüşleriniz nelerdir?
6. Hayat Bilgisi dersi içerisinde okutulan fen ve sosyal bilgiler konularının dengeli dağıldığını düşünüyor musunuz? Neden?
7. Hayat bilgisi programının genel olarak güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
8. Hayat Bilgisi öğretim programının uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
9. Ortaya çıkan sorunlar sonrasında uygulayıcılara hizmet içi eğitimler verilmeli midir? Neden?